

KIEZEN VOOR HERVERDELING

OPBOUWWERK BRUSSEL 109/110

v.u.: Rohnny Buyens, Henegouwenkaai 29, 1080 Molenbeek
Viermaandelijks informatieblad, Nr. 109 – 110 december 2013

I nhoud

• Editoriaal.	1
• Beleidsaanbevelingen m.b.t. het recht op wonen. Meer betaalbare en kwaliteitsvolle woningen.	3
• Een Actie- en Discussiegroep over haar top 5 in huisvestingcrisisland.	15
• Atelier Caricole evalueert.	17
• Wonen is belangrijk. Samenlevingsopbouw Brussel ook.	19
• Welke juridische stap(pen) voorwaarts voor het solidair wonen in 2013?	20
• Beleidsaanbevelingen m.b.t. migranten in een precare verblijfssituatie!	22
• Recht op burgerschap voor papierlozen: Utopie of realiteit?	34
• Mensen in een precare verblijfssituatie zijn mensen in armoede.	36
• Beleidsaanbevelingen met betrekking tot en duurzame leefomgeving.	38
• Beleidsaanbevelingen duurzame leefomgeving afgetoetst bij de mensen van De Schakel.	49
• Muurtjes bouwen en weer slopen.	51
• Geen domper op de stem van de stemlozen.	52
• Colofon.	54

Editoriaal

In de aanloop naar de verkiezingen van 25 mei 2014 wil Samenlevingsopbouw Brussel onder de noemer Ieders Stem Telt het thema herverdeling en solidariteit de politieke op agenda krijgen. Meer dan de voorbije lokale verkiezingen bieden gewest- en gemeenschaps-, federale en Europese verkiezingen kapstokken om beleidsverantwoordelijken te herinneren aan de dringende nood aan herverdelende rechtvaardigheid in een door crisis en polarisatie getekende samenleving. De grote kloof tussen rijk en arm stelt het rechtvaardigheidsgevoel van steeds meer mensen op de proef. Onredelijk grote inkomensongelijkheden ondergraven het principe van passende verloning naargelang verdienste. Recente onthullingen over enorme kapitalen geparkeerd in belastingparadijzen (offshore leaks) worden als schandalig ervaren en doen het besef groeien dat belastingontwijking geen uitzondering maar regel is in het huidige kapitalistische groeiemodel. Beweringen als zouden overheden bij gebrek aan middelen eerst maar moeten bezuinigen, komen hiermee overigens in een gans ander daglicht te staan. Mensen voelen zich door de politiek in de steek gelaten en keren haar vervolgens zelf de rug toe. Een goed voorbeeld van deze zorgwekkende evolutie zien we momenteel op Europees niveau. Europa verliest in snel tempo haar kapitaal aan vertrouwen. Begrijpelijk want Europa 's hardnekkig vasthouden aan besparingen houdt veel lidstaten in een wurggreep, tot woede van modale burgers die met hun bestaansmiddelen ook hun zekerheden voor zichzelf en hun kinderen zien verdampen. Het is verre van zeker dat deze woede zich omzet in energie om mee te stappen in een positief project met hernieuwde hoop voor de toekomst. Men kan deze woede onderdrukken of manipuleren door groepen tegen mekaar op

te zetten of door zondebokken te zoeken. De geschiedenis leert dat dergelijke strategieën rampspoed brengen.

Er is een project dat ook tegenstanders van een meer egalitaire samenleving uit welbegrepen eigenbelang een kans zouden moeten geven. Dat project mikt op het verminderen van maatschappelijke ongelijkheid, bestrijdt armoede door herverdeling van rijkdom. Dit project moet dringend vorm krijgen, zowel mondiaal en Europees, als op het niveau van de nationale staten en wat België betreft: op het niveau van gewesten en gemeenschappen.

Wat kan herverdeling op het niveau van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest betekenen? Met de mondialisering van de economie is ook de stedelijke context van Brussel grondig veranderd. Brussel is uitgegroeid tot één van de rijkste stadsgewesten van de Europese Unie en creëert aanzienlijk meer welvaart dan in de hoogdagen van de verzorgingsstaat toen herverdeling en sociale zekerheid niet ter discussie stonden. Maar tegelijk herbergt Brussel anno 2013 een van de armste stedelijke bevolkingen. De tegenstellingen zijn enorm, maar de uitdagingen ook. Recent onderzoek naar kindersterfte bij geboorte zet Brussel als gevolg van armoede op het niveau van een derdewereldland. Een kind op drie groeit vervolgens op in een arm gezin. Schoolverzuim en schooluitval zijn schrikbarend hoog. Opeenvolgende generaties jongeren zijn niet of onvoldoende gewapend voor de Brusselse kenniseconomie en tot een precair bestaan veroordeeld omdat laaggeschoolde arbeid in snel tempo verdwijnt of naar het buitenland vertrekt. Deze vicieuze cirkel van armoede vormt de belangrijkste tijdbom onder de sociale cohesie in Brussel

en vormt een serieuze bedreiging voor haar instellingen. Deze bom zal niet ontmijnd worden door nog meer beroep te doen op individuele verantwoordelijkheid, noch door sociale problemen die het gevolg zijn van haperende herverdelingsmechanismen te herleiden tot lokale problemen van veiligheid, gebrek aan sociale cohesie of sociale menging.

Het huidige, neoliberale ontwikkelingsmodel voor Brussel met zijn nadruk op competitieve marktwerking, internationale functies (die reeds top zijn) en investeringen van buiten af voor winsten die vervolgens wegvloeien, genereert de kwalijke 'nevenwerkingen' van het mondiale groeimodel waarmee het vervlochten is. Vandaar de nood aan structurele correcties. Willen we de armoede reëel bestrijden, dan moeten sommige prioriteiten verlegd worden en moet herverdeling van rijkdom bovenaan de agenda staan. Beperken van inkomensongelijkheden (bvb. in België door het optrekken van het minimuminkomen tot op de Europese armoedegrens) overstijgt weliswaar de reikwijdte van de stedelijke context. Maar ook op het niveau van het Hoofdstedelijk Gewest kan er veel meer gebeuren voor de kwetsbare groepen. Het huidige beleid zet momenteel in op sociale menging, maar dan vooral in de wijken met veel armoede. Armen worden daar niet beter van. Integendeel, ze worden slachtoffer van sociale verdringing. Dit is een vorm van ecologische onrechtvaardigheid en hypothekeert het democratisch recht op de stad voor wie over weinig macht en invloed beschikt. Het Hoofdstedelijk Gewest moet meer inzetten op een beleid van sociale stijging van armen. Dit is niet alleen zaak van middelen maar ook van politieke keuzes. Dat betekent onder andere: meer investeren in goed onderwijs, aangepaste en betaalbare huisvesting, gepaste jobs en een woonomgeving waarin het goed leven is, met inbreng van de betrokkenen en niet over hun hoofden heen.

Samenlevingsopbouw Brussel pleit al langer voor dit ontwikkelingsmodel voor Brussel. De beleidsaanbevelingen in dit nummer gaan concreet in op die elementen van sociale stijging die in de opbouwwerkprojecten aan bod komen: het recht op wonen, de rechten van migranten in een preciaire verblijfsituatie en een duurzame woonomgeving.

In de teksten zitten waar mogelijk illustraties uit de praktijk verweven. We hebben ook geprobeerd reflecties te ontlokken aan mensen waarmee wij werken, aan praktijkwerkers en academici en wel met betrekking tot de actualiteit en de urgentie van herverdelende rechtvaardigheid en de positie die Samenlevingsopbouw Brussel daarin inneemt / zou moeten innemen. Zo hebben we een negental „boodschappen” kunnen verzamelen verdeeld over de 3 thema's. Deze reflecties houden ons een spiegel voor waaruit we toekomstgericht inspiratie kunnen hebben halen.

Deze Brusselse beleidsaanbevelingen passen in de campagne Ieders Stem Telt 2014. Ieders Stem Telt (www.iedersstemtelt.be) is een project van Samenlevingsopbouw, Welzijnszorg, Welzijnsschakels, Uit de Marge, Steunpunt Algemeen Welzijnswerk/ Vlaams Straathoekwerkoverleg, Federatie sociale ondernemingssector CAW en tal van lokale partners in Vlaanderen en Brussel. Met deze partners is er eveneens een memorandum opgesteld op Vlaams, federaal en Europees niveau.

(ast)

BELEIDSAANBEVELINGEN M.B.T. HET RECHT OP WONEN

MEER BETAALBARE EN KWALITEITSVOLLE WONINGEN

INLEIDING

Foto: de wereld morgen

„Tussen 2000 en 2011 zijn de huurprijzen ongeveer twee keer sterker gestegen dan de gezondheidsindex in het Brussels Gewest. Het aandeel van het huishoudbudget dat gaat naar de huur steeg sterk en bijgevolg daalde in het bijzonder voor gezinnen met lage inkomens de toegang tot de huurwoningen aanzienlijk (...). Gezinnen (met of zonder kinderen) besteden ongeveer 30% van hun budget aan de huurprijs. Voor alleenstaanden met kinderen loopt dit op tot gemiddeld 40% van hun inkomen¹”.

„Minder dan één derde van de personen ging in 2011 naar een privé-woning na een verblijf in een onthaaltehuis. Dit aandeel ligt wel hoger bij vrouwen. Vrouwen hebben in het algemeen meer toegang tot huisvesting op de privémarkt dan

mannen (36% tegenover 20%) en tot een sociale woning of aanverwante huisvesting (24% voor vrouwen en 10% voor mannen). Bij bijna 40% van de mannen is de bestemming van het verblijf na het onthaal onbekend ²” Anderhalf jaar terug legden we als Samenlevings-opbouw Brussel vzw in het kader van de gemeenteraadsverkiezingen 2012 ons oor te luisteren bij een duizendtal sociaal kwetsbare Brusselaars die op één of

¹ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2013). Welzijnsbarometer 2013. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p.67-68.

² La Strada (2013), Centrale registratie voor de onthaalhuizen en centra voor dringend onthaal in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest : Gegevens over de opvang van thuislozen in 2011. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

andere manier betrokken zijn bij één van onze opbouwwerkprojecten ³. Bovenstaande vaststellingen uit de Welzijns-barometer 2013 werden door de bevrageden in de realiteit bevestigd. Huisvesting werd als één van de belangrijkste pijnpunten naar voren geschoven: vraag en aanbod op de Brusselse woningmarkt zijn niet meer op elkaar afgestemd met als gevolg dat de toegankelijkheid, betaalbaarheid, woonzekerheid en –kwaliteit onder druk

Foto: Studio Caricole

komen te staan. Maatschappelijk kwetsbare groepen worden hierbij het meest getroffen. In de zoektocht naar een betaalbare en kwaliteitsvolle woning krijgen zij het heel hard te verduren. Er is in Brussel dringend nood aan een ferme inhaalbeweging inzake sociale woningen, aan een grootschalige aanpak van

³ Samenlevingsopbouw Brussel deed in het voorjaar van 2012 een bewonersbevraging in Molenbeek-centrum (Buurthuis Bonnevie vzw), de Brabantwijk in Schaarbeek (Wijkpartenariaat vzw), de Anneessenswijk in Brussel-centrum (Buurtwinkel vzw) en Kuregem en Peterbos in Anderlecht. Naast een territoriale bevraging van bewoners werden via verschillende onthaalhuizen en inloopcentra eveneens dak- en thuislozen bevraged omtrent hun woonproblematiek. En tot slot werden er rond de problematiek van dringende medische hulpverlening voor mensen zonder wettig verblijf ook een aantal lokale prioriteiten geformuleerd. Deze eisenbundels in het kader van de gemeenteraadsverkiezingen zijn terug te vinden in *Opbouwwerk Brussel 105*

leegstand en aan een krachtdadig ingrijpen op de private huurmarkt door het invoeren van een huurtoelage gekoppeld aan een maximumhuurprijs en kwaliteitscontrole van de woningen.

Hieronder volgen de belangrijkste beleidsaanbevelingen inzake het recht op wonen die Samenlevingsopbouw Brussel vzw in functie van de Gewestverkiezingen naar voren wil schuiven. Deze aanbevelingen zijn gebaseerd op de bevraging uit 2012 en op de concrete opbouwwerkpraktijk rond het recht op wonen. In die zin hebben we ervoor geopteerd om exemplarisch de stem van onze doelgroep een plaats te geven en worden onze beleidsaanbevelingen telkens ingeleid met verhalen uit onze projecten. Deze beleidsaanbevelingen tenslotte sluiten ook grotendeels aan bij de prioriteiten van de Brusselse Bond voor het Recht op Wonen (BBRoW). Als lidorganisatie van de BBRoW vinden we het raadzaam om inzake beleidsbeïnvloeding coalitie te vormen met een ruimer netwerk van eerstelijnsorganisaties die ijveren voor het recht op wonen.

„OP EEN WACHTLIJST KUN JE NIET WONEN”

Kris is al 7 jaar ingeschreven voor een sociale woning. Dankzij ondersteuning van een sociale dienst, is hij erin geslaagd deze inschrijving in orde te houden: jaarlijkse bevestiging en telkens verwittigen in geval van verhuis. Op het moment dat Kris een aanbieding krijgt voor een sociale woning, zit hij niet goed in zijn vel. De kerstperiode valt hem altijd zwaar en hij heeft ruzie gekregen met zijn begeleidster. Als hij de uitnodiging ziet om de woning te gaan bezoeken, negeert hij die. Drie weken later krijgt hij een uitnodiging van een andere sociale huisvestingsmaatschappij. Hij voelt zich op dat moment beter en gaat erop in. Daar aangekomen constateert men dat hij ondertussen van de wachtlijst geschrapt is, wegens niet ingaan op de eerste uitnodiging. Geschrapt betekent dat hij zich (na 6 maand strafjld) opnieuw mag

Opbouwwerk Brussel

inschrijven en opnieuw jaren mag wachten op een aanbod voor een sociale woning. Sinds februari dit jaar zijn we vanuit Samenlevingsopbouw Brussel vzw in beroep gegaan tegen deze schrapping, voorlopig nog zonder resultaat. Door deze en andere ervaringen krijgen we stilaan de indruk dat schrapping gezien wordt als de meest efficiënte methode om de wachtlijsten korter te maken ...

... De Gemeente Anderlecht hanteert twee verschillende wachtlijsten met een ander puntensysteem voor woningen van de dienst gemeente-eigendommen. De familie Bendach kreeg een opzeg om haar woning te verlaten waardoor haar prioriteit op de eerste wachtlijst vier naar zeven punten steeg. Helaas kwam er op deze wachtlijst geen woning vrij. De gemeente-ambtenaar had vergeten om de opzegbrief te kopiëren en toe te voegen aan het dossier van de tweede wachtlijst (wijkcontract). Hier zou de familie zijn gestegen van vijf naar acht prioriteitspunten. Op deze lijst kwam wel een woning vrij maar door de vergetelheid van de ambtenaar en het systeem van twee verschillende lijsten werd deze niet toegewezen aan de familie Bendach, wegens onvoldoende prioriteitspunten. Kafka?

Ayoka is 29 jaar, alleenstaande moeder met drie schattige kindjes (2 meisjes en 1 jongen van vier vijf en zes jaar). Ze kwam als politiek vluchteling in 2008 naar België. Ze maakt deel uit van onze Spaar- & Aankoopproject „l'Envol" in Anderlecht. Het was voor haar zeer moeilijk om een goede woonst te vinden. Ze huurde een krot te Anderlecht. Haar woning werd in januari 2012 onbewoonbaar verklaard. Sindsdien is ze thuisloos. Ze staat op meerdere wachtlijsten voor een sociale huisvesting, OCMW- of gemeentelijke woning. Van juni 2013 tot september 2013 kon ze bij haar zus intrekken. Administratief is het voor haar niet allemaal duidelijk. Gelukkig heeft ze werk en is ze niet afhankelijk van een OCMW. Kan ze zich voor enkele weken inschrijven in de gemeente van haar zus? Mag dat wel, kan haar zus onderverhuren? Welke

zijn de gevolgen voor de eigenaar, want er is nu wel sprake van overbevolking? Gelukkig zijn haar zus, haar schoonbroer en de twee kinderen zeer tolerant, want met zoveel samenwonen op een kleine ruimte is niet lang houdbaar. In september 2013 kon ze verhuizen naar een appartement met twee slaapkamers en betaalt ze 580€ huur.

Het Brussels hoofdstedelijk Gewest telt ongeveer 35.000 bewoonde sociale woningen (of 7,6% van het totale woningenbestand). Ondertussen staan er bijna 40.000 personen op een wachtlijst. Wanneer men dus het aantal bewoonde sociale woningen optelt bij het aantal wachtenden, kan men stellen dat er in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest vraag is naar het dubbel aantal sociale woningen. Na bijna tien jaar is het in 2004 groots aangekondigde Plan van de Huisvesting (bouw van 5000 bijkomende woningen) nog steeds niet volledig gerealiseerd. In haar laatste regeringsjaar heeft de huidige gewestregering onder de noemer 'Woonalliantie' een tweede plan voor de huisvesting aangekondigd met 6.720 publieke huur- en koopwoningen en een nieuw renovatieprogramma voor leegstaande sociale woningen. Hopelijk laat de realisatie van dit plan opnieuw geen tien jaar op zich wachten. In dit plan worden er echter slechts 3.000 sociale huurwoningen voorzien. Gezien de lange wachtlijst voor sociale woningen zou dit aandeel hoger moeten zijn.

Ook in de nieuwe Brusselse Huisvestingscode (11 juli 2013) wordt er geknibbeld aan de sociale huurwoningen. Voortaan wordt aan sociale huisvestingsmaatschappijen de mogelijkheid geboden om in nieuwbouw- en renovatieprojecten tot 20% woningen voor middelgrote inkomens te voorzien. Dit is een slag in het gezicht van de 40.000 mensen op de wachtlijst en een aanfluiting van de nieuwe definitie van het recht op wonen waarin – in tegenstelling tot

de vorige code – net de betaalbaarheid van het wonen mee is opgenomen.

Naast de 40.000 wachtenden voor een sociale woning, staan er ook nog eens bijna 20.000 mensen op wachtlijsten van allerlei andere (openbare) huurwoningen van sociale aard – woningen van gemeenten en OCMW's die worden verhuurd aan gezinnen met beperkte inkomens, de huurwoningen van het Woningfonds en de woningen in beheer van de sociale verhuurkantoren. Om de sociale woonlast in het Brussels Hoofdstedelijk

Foto: Studio Caricole

Gewest wat te spreiden stelde de huidige Brusselse regering voorop dat tegen 2020 iedere Brusselse gemeente minstens 15% woningen in openbaar beheer en met een sociaal oogmerk moet voorzien. Naast het gebrek aan duidelijkheid over wat met „sociaal oogmerk” juist bedoeld werd, is er ook geen sanctie voorzien voor gemeenten die dit

richtgetal aan hun laars lappen waardoor deze goedbedoelde doelstelling geen concrete uitvoering kende. Ondertussen blijven de wachtlijsten maar aangroeien ...

Uit onze bevraging in 2012 bleek ook dat mensen die de stap willen zetten naar een betaalbare publieke woning, zich eerst door een doolhof van inschrijvingsprocedures en wachtlijsten moeten zien te werken. Eén van de bevroagden heeft uitgeteld dat hij op minstens 20 verschillende lijsten staat (gemeentes, sociale woningen, sociale verhuurkantoren). Het wordt een hele uitdaging om al die inschrijvingen in orde te houden. Ook werd meermaals aangehaald dat de toelatingscriteria voor sociale en andere publieke woningen soms heel onduidelijk zijn of vragen oproepen omtrent rechtvaardigheid.

Tenslotte kregen we tijdens onze bevraging ook veel schrijnende verhalen te horen over uithuiszettingen en het tekort aan herhuisvestingsmogelijkheden. De meeste ex-daklozen geven aan dat een tijdelijke oplossing op het moment dat ze hun woning verloren, hen niet in de spiraal van problemen had gebracht waar ze vaak heel hun leven lang nog de gevolgen van dragen. Om geen beroep te moeten doen op noodopvang, werd er tijdelijk onderdak bij vrienden gezocht, overnachtten ze in hun wagen of kwamen ze uiteindelijk op straat terecht. De inspanningsverbintenis die is gekoppeld aan herhuisvesting wegens onbewoonbaarheid zou een resultaatsverbintenis moeten worden.

Eisen 2014 – 2019

- Gewest, gemeenten en sociale huisvestingsoperators sluiten lokale huisvestingsovereenkomsten af met

daarin concrete engagementen om het aanbod aan betaalbare woningen te vergroten en minimaal 20% woningen van sociale aard te realiseren ⁴. In die lokale huisvestingsovereenkomsten worden ook de instrumenten opgenomen van financiering, timing, controle, evaluatie en sanctie.

- Het Gewest engageert zich eveneens om te komen tot één centraal inschrijvingsregister voor alle gewestelijke en gemeentelijke woningen van sociale aard.
- Het eerste gewestelijke plan voor de huisvesting wordt volledig uitgevoerd en het tweede plan voor de huisvesting wordt zo snel mogelijk opgestart.
- In de sociale huisvesting wordt de uitbreiding bij nieuwbouw- en renovatieprojecten tot 20% woningen voor middelgrote inkomens geschrapt uit de Brusselse Huisvestingscode.
- Het Brusselse Gewest zorgt ervoor dat de huurvoorwaarden voor de gesubsidieerde woningen (huurprijs en inkomensgrenzen) door gemeenten en OCMW's worden gerespecteerd.
- Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ziet nauw toe op de verplichtingen van transparantie en niet-discriminatie die zijn opgenomen in de vernieuwde Huisvestingscode voor de inschrijving en toewijzing van woningen van de openbare actoren.
- Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest maakt van herhuisvesting ten gevolge van een uithuiszetting wegens onbewoonbaarheid ipw een inspanningsverbintenis een ware

⁴ Voor een goede definiëring van het begrip „woningen van sociale aard” sluit Samenlevingsopbouw Brussel vzw zich aan bij de categorisering van sociale woningen die de BBROw heeft uitgewerkt en die is gebaseerd op een combinatie van inkomensgrenzen en verschillen in gezinssamenstelling van de doelgroep die in aanmerking komt voor sociale woningen:

http://www.rbdh-brow.be/IMG/pdf/nota_doelpubliek_sociaal_woonbeleid_01_07_2013.pdf

resultaatsverbintenis door te investeren in meer nood- en transitwoningen.

OVER LEEGSTAND EN LEEGGOED

Het collectief Leeggoed/Vidange is een groep van acht personen die op zoek zijn naar een woning. Ze leefden op straat, logeren bij vrienden of hebben tijdelijk een oplossing voor hun huisvestingsprobleem. Deze groep werd opgericht om een solidair woonproject op te starten, specifiek onder de vorm van een tijdelijke bezetting in een leegstaand pand.

De groep wordt ondersteund door verschillende organisaties: Chez Nous/Bij Ons vzw, Pigment vzw, Jes vzw en Samenlevingsopbouw Brussel vzw. Deze organisaties engageerden zich tot elkaar om dit project vorm te geven en sloten hiervoor een samenwerkingsovereenkomst af. De begeleiding bestaat uit het begeleiden van de bewonersvergaderingen en de groepsdynamiek, het ondersteunen van het financiële beheer, de technische ondersteuning, een individuele begeleiding op maat en de ondersteuning bij de onderhandelingen en het afsluiten van de conventie. Daarnaast ondersteunen en stimuleren we de groep bij het ontwikkelen van goede communicatie naar de buurt. We streven ernaar om de groep zoveel mogelijk autonomie te geven en een verzelfstandiging

op lange termijn. Tijdens bewonersvergaderingen wordt het samenleven voorbereid en besproken we de noodzakelijke stappen naar een conventie. We staan erop om de deelnemers van het project verantwoordelijkheid te geven in het creëren van hun woonst en het samenwonen. Daarom nemen ze ook deel aan elke stap in de onderhandelingen, de evaluaties en contacten met externen. De deelnemers sparen en zullen zelf alle woonkosten betalen.

Samenlevingsopbouw Brussel vzw stelt zich financieel garant en is ondertekenaar van de conventie. We nemen dit engagement samen met de andere organisaties vanuit onze taak om mee structurele oplossingen te zoeken in de strijd tegen de huisvestingscrisis. We willen het project van de Fébul waarbij conventies van tijdelijke bezetting worden afgesloten met eigenaars van leegstaande gebouwen uitbreiden en versterken. De conventie die we afsluiten voor de groep Leeggoed zien we als een stap in het proces naar de ontwikkeling van een autonome dienst die groepen en individuen kan ondersteunen in het afsluiten van tijdelijke conventies in leegstaande gebouwen.

Veel mensen die vorig jaar deelnamen aan onze bevraging waren verbolgen over de leegstand in Brussel. Ze vinden het onbegrijpelijk en zelfs wraakroepend dat er zoveel woningen leegstaan en verkrotten terwijl meer en meer Brusselse gezinnen op zoek zijn naar een geschikte en betaalbare woning. Ook voor het uitzicht en de sfeer in de wijk werd leegstand als een nefast effect vermeld: het straatbeeld verloedert, de burens hebben er last van, het trekt vuil aan.... De bevroagde Brusselaars vroegen daarom een veel actievere rol van de overheid tegenover hardleerse eigenaars die omwille van speculatieve motieven hun eigendom laten leeg staan en verwaarlozen. Tenslotte werd er gesuggereerd dat de renovatie van verkrotte en/of leegstaande woningen ook zou kunnen zorgen voor meer werkgelegenheid.

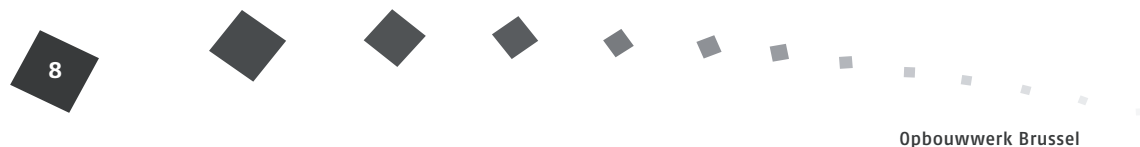
Schatting 15.000 woningen en 2miljoen m² kantoren staan er leeg in Brussel. Ondertussen zijn er heel wat instrumenten ontwikkeld om de leegstand te bestrijden (zowel door gemeentes als door Gewest), maar op het terrein merken we daar nog maar weinig van. De overheid heeft ook weinig grondreserve – slechts 13% van de bouwterreinen zijn in handen van de overheid. Het is belangrijk dat de overheid haar

eigen terreinen in handen houdt zodat bij de planning en de bouw van nieuwe woningen er huisvesting van sociale aard wordt voorzien.

Steeds meer maatschappelijk kwetsbare groepen (thuislozen, mensen zonder wettig verblijf, ...) waarmee wij werken slagen er zelfs helemaal niet meer in om zich op een waardige en stabiele manier te huisvesten en gaan vaak over tot het kraken van leegstaande panden. Met het project „Leeggoed” experimenteren we momenteel met een tijdelijke bezettingsovereenkomst (zie projectomschrijving). Dergelijke solidaire woonvormen willen we als Samenlevingsopbouw Brussel vzw naar de toekomst toe verder zetten en mogelijks uitbreiden. Een bijkomend knelpunt hierbij is het mogelijks verlies van het recht op uitkering. Nu heerst de vaak de willekeur van de gemeente om een solidaire woonst al of niet te erkennen. Het feit dat het dan niet over een recht gaat, maar eerder een gunst, zorgt ervoor dat het moeilijk is om op voorhand te weten in welke gemeente men wel kan gaan samenwonen en welke niet. De Federale Overheid zou een erkenning moeten toekennen aan het concept Solidair Wonen met een maximale waardering voor spontane vormen of projecten die van onderuit starten en met behoud van het sociaal statuut van personen in bestaansonzekerheid.

Eisen 2014 – 2019

- De nieuwe gewestelijke cel tegen leegstand krijgt meer middelen om op een efficiënte manier de leegstand in alle 19 Brusselse gemeenten aan te pakken via de gewestelijke leegstandboete en toepassing van het openbaar beheersrecht.
- De Brusselse overheden verminderen de leegstand van hun woningen tot het strikte minimum en sluiten in afwachting van de nodige renovatiewerken en waar dit mogelijk is tijdelijke bezettingsovereenkomsten af met sociale verenigingen.

- Om deze tijdelijke bezettingsovereenkomsten in goede banen te leiden trekt het Brussels hoofdstedelijk Gewest middelen uit om een Agentschap Transit op te richten dat optreedt als gespreks- en beheerspartner tussen private eigenaars van leegstaande gebouwen en sociale verenigingen die projecten van tijdelijke bezetting willen realiseren.
- Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kiest ervoor om de eigen beschikbare terreinen middels een daadkrachtige gewestelijke grondregie zoveel mogelijk ter beschikking te stellen van sociale vastgoedoperatoren voor de bouw van woningen van sociale aard en voor gemeenschapsinfrastructuur.
- Het systeem van stedenbouwkundige lasten wordt hervormd zodat private projectontwikkelaars worden verplicht om 15% woningen van sociale aard te realiseren ofwel een veel hogere vergoeding te betalen die bestemd is voor de sociale vastgoedoperatoren.

huurtoelage + gecontroleerde huurprijs + kwaliteitslabel

„Net als ikzelf kan iedereen zomaar mijn woning binnenstappen. Het slot op de voordeur is kapot en de bel doet het niet. Mijn appartement kent geen enkel comfort, wc en douche zijn gemeenschappelijk op de gang. Verwarming is er wel, maar volgens Ozcan (medewerker Woonwinkel) werd de installatie van de verwarming slecht uitgevoerd. De buizen van het warm water zijn te dun en het warm water raakt niet tot boven. Na twee winters in de kou te hebben gezeten heb ik leren „purgeren“, nu is de radiator ten minste lauw. Mijn keukenkraan was defect, ik moest een verdieping lager om water. Met behulp van de Woonwinkel heb ik geleerd zelf mijn waterkraan te vervangen. Klacht neerleggen tegen de eigenaar durf ik niet. Liever nog verblijven in dit krot dan na een klacht tegen de eigenaar met mijn twee kinderen

op straat te belanden. Want één ding is zeker, zelfs al van op afstand wordt heel dit gebouw door de wooninspectie direct onbewoonbaar verklaard”(getuigenis Woonwinkel Kuregem – Samenlevingsopbouw Brussel vzw).

Samira Ali woont in een dakappartement derde verdieping. Ze is een van de vele vrouwen die getroffen worden door de huisvestingsproblematiek. Ze betaalt een hoge huur voor een woning van slechte kwaliteit. Daarbij komt nog een te hoge kost voor energie. Het dak is nauwelijks geïsoleerd. Het originele dakvenster uit de jaren '30 is nog niet vervangen door een

Foto: Studio Caricole

type Velux met dubbele beglazing. In het kader van een sensibiliseringscampagne organiseerden we vanuit de Woonwinkel een vorming in haar appartement. Isolatiefolie aanbrengen waar mogelijk, kieren dichten en andere praktische tips kwamen aan bod. Een minimum aan energie werd bespaard maar is geen oplossing voor deze woning en de meer dan duizend andere slecht geïsoleerde (en vaak te dure) woningen van kwetsbare huurders

Maurice heeft, na een hobbelig woonparcours (de straat – onthaalhuis – vrienden...), een contract kunnen afsluiten voor een „gelijkvloers appartement met tuin“. Daarvoor betaalt hij 500 € per maand alles inbegrepen. Hij is altijd nogal vaag als we hem vragen naar zijn woning, maar op een koude winterdag staat hij ineens voor de deur. Of we eens kunnen langskomen.

Wat we bij Maurice aantreffen, tart alle verbeelding. Maurice woont in een herenhuis waarin ook de eigenaar zijn woning heeft. Op het gelijkvloers heeft hij een grote ruimte, met slechts 1 stopcontact. De rest van de woning bevindt zich in de kelder. Het is er vochtig, er valt bijna geen natuurlijk licht binnen en de ruimte is eigenlijk te laag. Vooraan bevindt zich een half afgewerkte badkamer. Er is geen warm water. De keuken bevindt zich onder een golfplaten aanbouw die inderdaad uitgeeft op de tuin, een ruimte die duidelijk gebruikt wordt door de eigenaar om zijn honden uit te laten. In heel het appartement vinden we geen verwarming en zelfs geen aansluitpunt voor een verwarming.

Na een lange discussie met Maurice, besluiten we de gewestelijke inspectiedienst in te schakelen. Maurice heeft namelijk schrik om zijn woning te verliezen en terug op straat te belanden. Omdat de winter zich van zijn slechtste kant laat zien, laat Maurice zich overtuigen om „de procedure in gang te zetten“. Er is ons verzekerd dat hij – als het huis inderdaad onbewoonbaar is -- niet onmiddellijk zijn huis zal moeten verlaten, zodat hij tijd krijgt om iets anders te zoeken. Bovendien zal hij recht hebben op een huursubsidie als hij een woning vindt die wel aan de normen van de wooncode voldoet en zal hij geholpen worden bij het zoeken naar een andere woning. Bovendien krijgt hij dan 5 extra prioriteitspunten voor de wachtlijst voor een sociale woning.

Maurice is bang, maar gaat toch mee in het verhaal. Hij is ook bang van de eigenaar omdat

die nogal agressief uit de hoek durft komen. En inderdaad, zodra de eigenaar weet dat er een inspectie zal doorgaan, maakt hij zich razend kwaad op Maurice en begint in het wilde weg werken uit te voeren in het bewoonde appartement. Maurice durft niet meer in zijn eigen woning binnen te gaan en brengt een paar nachten in de nachtopvang door. We overtuigen Maurice om zijn sleutel te houden tot na de inspectie, anders kan er niets worden gedaan. Ondertussen vindt hij een plaats in een onthaalhuis.

Enkele maanden later maken we de balans op: Maurice is nog steeds in het onthaalhuis. De premie die hij eventueel zou krijgen voor een betere woning, is onvoldoende om inderdaad zo'n betere woning te kunnen betalen. De begeleiding voor het zoeken naar woonst, houdt niets méér in dan hulp bij het zoeken op de private huurmarkt: er zijn geen transitwoningen of noodwoningen waarmee de mensen vooruit worden geholpen. En 5 prioriteitspunten voor een sociale woning helpen hem geen steek vooruit: de toewijzingen voor een studio gebeuren tegenwoordig vanaf 13 punten, dus sowieso nog jaren op de wachtlijst...

Maurice blijft zoeken naar een woning die aan de normen beantwoordt...

„Les loyes sont trop élevés“, was de uitspraak die wij tijdens onze bevraging het meest te horen kregen. Wonen in Brussel is duur geworden en dat wordt hard gevoeld. Zeker sinds ook de energieprijzen sterk aan het stijgen zijn. De verhouding tussen de gevraagde huurprijs en de kwaliteit van de woning is vaak helemaal zoek. Zelfs woningen die niet aan de meest elementaire comfort- en hygiënevereisten voldoen, worden nog aan een te hoge huurprijs verhuurd. Kwetsbare huurders hebben vaak het gevoel misbruikt te worden door de eigenaar, maar durven vaak geen klacht indienen uit angst om op straat gezet te worden.

Het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest moet daarom ingrijpen op de private huurmarkt door

de invoering van één huurtoelage die wordt gekoppeld aan een maximumhuurprijs en aan kwaliteitscontrole van de woningen en die ervoor zorgt dat gezinnen in een kwetsbare positie op de private huurmarkt tot maximum 40% van hun inkomen besteden aan hun woonkost. De toekomstige bevoegdheid van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest over de huurwet opent voor een controle van de huurprijzen trouwens nieuwe perspectieven.

Momenteel ontvangen 5.700 Brusselse gezinnen reeds één van de drie soorten gewestelijke huurtoelages (herhuisvestingstoelage, gemeentelijke huurtoelage en toelage uit het solidariteitsfonds). Vanaf 2014 komt er nog een vierde huurtoelage bij. Huurders met een inkomen niet hoger dan het leefloon, ingeschreven op een wachtlijst voor een sociale woning en beschikkend over een aantal prioriteitenpunten op deze wachtlijst komen voortaan in aanmerking voor een maandelijkse huurtoelage. Deze nieuwe huurtoelage zal slechts een heel beperkt publiek bereiken en maakt het systeem van huurtoelages alleen nog maar complexer. Om het systeem efficiënter te maken moet er toegewerkt worden naar één huurtoelagesysteem.

De fiscale bevoegdheid inzake wonen die het Brussels Hoofdstedelijk Gewest binnenkort overerft, kan worden aangewend om de investeringen voor deze huurtoelage op de private huurmarkt te bekostigen.

Eisen 2014 – 2019

- Het Brussels Gewest maakt van de vier bestaande huurtoelagesystemen één uniforme huurtoelage die gezinnen met beperkte inkomens moet toelaten om een aangepaste en kwaliteitsvolle woning op de privémarkt te huren en die ervoor zorgt

dat deze gezinnen maximum 40% van hun inkomen aan hun woonkost moeten besteden.

- Het Brussels Gewest voert een huurprijsomkadering in die is gebaseerd op drie onlosmakelijke pijlers : de opstelling van referentiehurprijzen gekoppeld aan kwaliteitsnormen, de oprichting van een gewestelijke, paritaire huurcommissie samengesteld uit vertegenwoordigers van huurders en verhuurders die de wettelijke bevoegdheid heeft om maximumhuurprijzen op te leggen en fiscale ondersteuning voor de verhuurders die een correcte huurprijs vragen voor een kwaliteitsgecontroleerde woning.
- Om verhuurders te ontmoedigen die eraan denken om hun huurder die klaagt over de staat van de woning onwettig uit de woning te zetten, moet in de nieuwe Brusselse huurwet een sanctie van 18 maand huur worden voorzien.
- Om de energiefactuur te verlichten van kwetsbare huurders op de private huisvestingsmarkt moet het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werk maken van een optimalisatie van het huidige premiesysteem: de afschaffing van de energiepemie voor eigenaar-bewoners met een hoog inkomen ten voordele van verhuurders en huurders met een laag inkomen en een integraal en intensief begeleidingstraject via een derde betalingsmodel van verhuurders bij de energiezuinige renovatie van hun huurwoning

„DESOLÉ, C'EST DÉJÀ LOUÉ”

„Goeiemorgen, u spreekt met Laurence Botango Ma Bonkele. Ik zag uw advertentie in de Vlan voor het appartement in de Kogelstraat. Ik zou willen afspreken om het eens te bezichtigen.” „Sorry, mevrouw, het appartement is al verhuurd!”. Benny Vandenbrande die 5 minuten later belt mag gewoon langskomen voor een bezoek. Op onze groepspermanentie van Caricole (thuislozen die opkomen voor het recht op wonen) is dit scenario zeker niet uitzonderlijk.

Voor mensen van Afrikaanse origine is een zoektocht naar een woning een echte calvarie. Maar niet alleen voor hen: ook mensen met een hond, met kinderen, zonder vrouw, zonder man, met een vervangingsinkomen... loopt het vinden van een woonst niet van een leien dakje. Naarmate de schaarste op de huurmarkt toeneemt, groeit ook de lijst van eisen die eigenaars stellen aan hun toekomstige huurders. Mensen die bepaalde „nadelen” cumuleren, kunnen slechts hopen op een lotje uit de loterij.

Gisteren ging Eduard langs bij zijn bank om een bankwaarborg te vragen voor zijn nieuwe huurwoning. De begeleider van de dienst begeleid wonen gaat mee, ter ondersteuning. Gevraagd naar de bankwaarborg zonder interest, legt de bankbediende geduldig uit dat mijnheer gewoon een rekening moet openen en het geld erop storten. „Ha, meneer heeft het geld niet? Dan kunnen wij hem een krediet voorstellen. De interesten staan laag, dus dat valt dan weer mee.”

Het duurt enige tijd om uitgelegd te krijgen dat het gaat over de wetgeving van 2007 die bepaalt dat een persoon aan de bank waar zijn inkomen gestort wordt, mag vragen om een renteloze lening voor de huurwaarborg. Daar heeft de bankbediende (ondertussen 6 jaar nadat de wet in voege kwam) nog niet van gehoord. Daar moet hij zijn chef wel even bij halen. De chef in kwestie heeft er wel al van gehoord: „Er is wel een dossierkost van 250 €, dus wij raden dit systeem niet aan aan onze klanten!”. Voor alle duidelijkheid: het is de bank zelf die beslist heeft om dossierkosten aan te rekenen, iets wat eigenlijk in strijd is met de geest van de wet. Deze wet wou een oplossing bieden voor mensen die er niet in slagen het bedrag van de huurwaarborg in één keer te betalen.

Naast de hoge huurprijzen, speelt ook discriminatie op de private huisvestingsmarkt

kwetsbare huurders parten. Een frappant voorbeeld hiervan is de samenstelling van de huurwaarborg. De moeilijkheid om een huurwaarborg samen te stellen, is één van de elementen die verhuurders immers vaak aangrijpen om sociaal zwakke huurders te weigeren. In 2007 werd de regeling voor het samenstellen van een huurwaarborg aangepast om het mensen met een beperkt inkomen eenvoudiger te maken hun huurwaarborg samen te stellen (via ondermeer het neutraal systeem van bankgarantie) en aldus discriminatie tegen te gaan. In de praktijk blijkt deze aanpassing van de huurwetgeving echter niet te werken: banken rekenen hoge kosten aan voor een bankgarantie, verhuurders zetten huurders onder druk om de huurwaarborg cash te betalen of er wordt door banken als huurwaarborg een levensverzekering aangesmeerd. Nu de regionalisering van de huurwet een feit wordt, kan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een eigen huurwaarborgsysteem uitwerken.

Discriminatie op de private huisvestingsmarkt gebeurt echter niet alleen op basis van inkomen. Trouwens, eigenaars mogen zich volgens de wet wel degelijk informeren over de hoogte van het inkomen van hun toekomstige huurder en zien of deze in verhouding is met de huurprijs. Discriminatie gebeurt ook op andere vlakken: etnische afkomst, gezinssamenstelling, geslacht, uiterlijk. Praktijkttests door oa Samenlevingsopbouw Brussel vzw hebben in het verleden reeds flagrante vormen van discriminatie op de private huisvestingsmarkt aangetoond.

Eisen 2014 – 2019

- Het Brusselse Gewest voert een verplicht centraal huurwaarborgfonds in waarin alle huurwaarborgen worden verzameld. Dit fonds kan waarborgen voorschieten aan huurders die niet in staat zijn om hun huurwaarborg in één

keer te betalen. Het fonds staat vanaf dag één garant ten opzichte van de eigenaar, ook als de waarborg nog niet volledig teruggestort is. Op die manier kunnen eigenaars niet discrimineren op basis van herkomst of op basis van al dan niet onmiddellijke betaling van de waarborg.

- Het Brusselse Gewest moet praktijktests mogelijk maken inzake discriminatie op de huisvestingsmarkt. Een praktijktest is een werkwijze die slachtoffers van discriminatie kunnen gebruiken om voor een rechtbank een vermoeden van discriminatie aan te tonen. Bij een dergelijke test onderzoeken testpersonen, of een persoon die zich over discriminatie beklaagt in een bepaald domein van het dagelijkse leven ook werkelijk gediscrimineerd is. Wie een huis of appartement wil huren of kopen en meent geweigerd te worden wegens nationaliteit, een zogenaamd ras, huidskleur, afkomst of nationale of etnische afstamming, geloof enz., kan gebruik maken van een praktijktest. Hetzelfde geldt voor wie een hypotheek wil afsluiten en meent ongunstiger voorwaarden te krijgen vanwege bvb. zijn huidskleur.

EEN GEDEELD „HUISJE, TUINTJE, BOOMPJE”

Veel Brusselse gezinnen, vooral grote families, vinden geen goede woning meer op de huurmarkt. Naar aanleiding van deze vaststelling startte Samenlevingsopbouw Brussel vzw, die in Anderlecht via de Woonwinkel werkt rond huisvesting en energie, in samenwerking met Ciré (Coordination et Initiatives pour et avec les Réfugiés et Etrangés) een collectief spaar- en aankoopproject. Een spaargroep is een groep van 25 bewoners. Elke deelnemer spaart gedurende 2,5 jaar een afgesproken maandelijks bedrag (bijvoorbeeld 75 euro). Dit geld komt op een gemeenschappelijke rekening. Als een familie een huis vindt dat ze wil kopen, leent ze geld van de spaargroep om het voorschot te betalen bij het tekenen van het compromis.

Gezinnen met een laag inkomen hebben vaak niet genoeg spaargeld om zelf dit eerste bedrag te kunnen betalen. Dit is één van de redenen waarom veel families geen huis kunnen kopen. De familie vraagt vervolgens een lening aan bij het Brussels of Waals Woningfonds. Bij een goedgekeurde lening kunnen ze de woning kopen. Het Woningfonds leent hen de volledige aankoopprijs inclusief het betaalde voorschot en stort het voorschot terug op de rekening van de spaargroep. Ook voor wie na 2,5 jaar geen woning gekocht heeft, is dit een interessant project. Het gespaarde geld wordt verdeeld onder alle deelnemers, iedereen ontvangt zijn deel van het spaargeld terug.

In Kuregem ondersteunde Samenlevingsopbouw Brussel van 2009 tot 2012 de Spaar & Aankoopgroep „La Clé”. Negen deelnemers uit deze groep kochten een woning en vijf anderen zijn kandidaat koper voor het project CLT in de Verheydenstraat. In 2013 ging de nieuwe spaar- en aankoopgroep „L’Envol” van start in Anderlecht en al twee gezinnen hebben een woning gekocht.

Samenlevingsopbouw Brussel vzw maakt deel uit van Community Land Trust Brussel en is initiatiefnemer van de spaar- en aankoopgroep La Clé waarvan sommigen zich binnenkort de eerste bewoners mogen noemen van het CLT-project in de Verheydenstraat in Anderlecht.

Het Brusselse Gewest ondersteunt al jaren de aankoop van de eigen gezinswoning onder meer via de goedkopere hypothecaire leningen van het Woningfonds, de gesubsidieerde GOMB-woningen en een korting (abattement) op de registratierechten. In 2014 komt daar ook nog de bevoegdheid bij over de – nu nog federale – fiscale tegemoetkomingen voor de aankoop van een eigen woning (de

zogenaamde woonbonus). In 2011 gaf de federale overheid (samen met de aftrek voor bouwsparen) in Brussel een bedrag van 100 miljoen euro uit aan de woonbonus, maar op termijn en bij ongewijzigd beleid is er berekend dat dit bedrag kan oplopen tot minstens 200 miljoen euro per jaar. Dit betekent een aanzienlijke verhoging van het gewestelijke budget voor huisvesting. Onderzoek wijst uit dat het in stand houden van de huidige woonbonus de woningprijzen kunstmatig opdrijft. Het houdt daarenboven ook een Mattheuseffect in, wat betekent dat deze fiscale korting omgekeerd herverdelend werkt en hogere inkomens hier meer van profiteren. Tijd dus om de overheidssteun bij de aankoop van een eigen woning op een meer selectieve en meer sociale manier in te zetten aangepast aan de inkomens van de huidige Brusselse bevolking. De vastgoedprijzen in Brussel zijn tussen 2000 en 2012 immers spectaculair gestegen. De BBRoW rekende uit dat een appartement kopen aan mediane verkoopprijs voor gezinnen met een netto-belastbaar inkomen onder 40.000 euro nog nauwelijks haalbaar is.

Naast een meer selectievere overheidssteun voor eigendomsverwerving, kan er ook een deel van de woonbonus-middelen ingezet worden om het huisvestingsbeleid ten aanzien van meer kwetsbare huurders financieel haalbaar te maken.

⁵ We sluiten ons aan bij de inkomensbegrenzing die de BBRoW naar voren schuift: gezinnen met een inkomen van maximaal 42.000 euro + 5.000 euro per persoon ten laste. Dat inkomen komt overeen met 2x het inkomensplafond voor een sociale woning en omvat nog altijd 85% van de fiscale aangiftes in Brussel.

Eisen 2014 – 2019

- Het Brusselse Gewest voert bij de realisatie van gesubsidieerde koopwoningen het CLT-model (scheiding grond/woning, terrein blijft in handen van de gemeenschap) of verwante juridische vormen zoals erfpacht in en verlaagt op die manier de koopprijs van de woningen. Daarenboven wordt er onbeperkt in de tijd een systeem van gedeeltelijke recuperatie van de meerwaarde ingevoerd wanneer de eigenaar van een gesubsidieerde woning zijn eigendom verkoopt.
- De overheidssteun voor de aankoop van een eigen woning via het aanbieden van (gesubsidieerde) woningen of financiële (sociale leningen en verlaging registratierechten) en fiscale (woonbonus) tegemoetkomingen moet zich beperken tot gezinnen met een bepaalde inkomensgrens⁵
- De middelen die het Brussels Hoofdstedelijk Gewest via de overheveling van de woonbonus genereert moeten niet eenzijdig worden ingezet in overheidssteun voor eigendomsverwerving maar tevens in beleidsmaatregelen in het voordeel van kwetsbare huurders via ondermeer de invoering van één huurtoelagesysteem of een zekere fiscale tegemoetkoming van eigenaars die een correcte huurprijs vragen voor een kwaliteitsgecontroleerde woning.

EEN ACTIE- EN DISCUSSIEGROEP OVER HAAR TOP 5 IN HUISVESTINGSCRISISLAND.

Genoteerd door Liselot Simillion

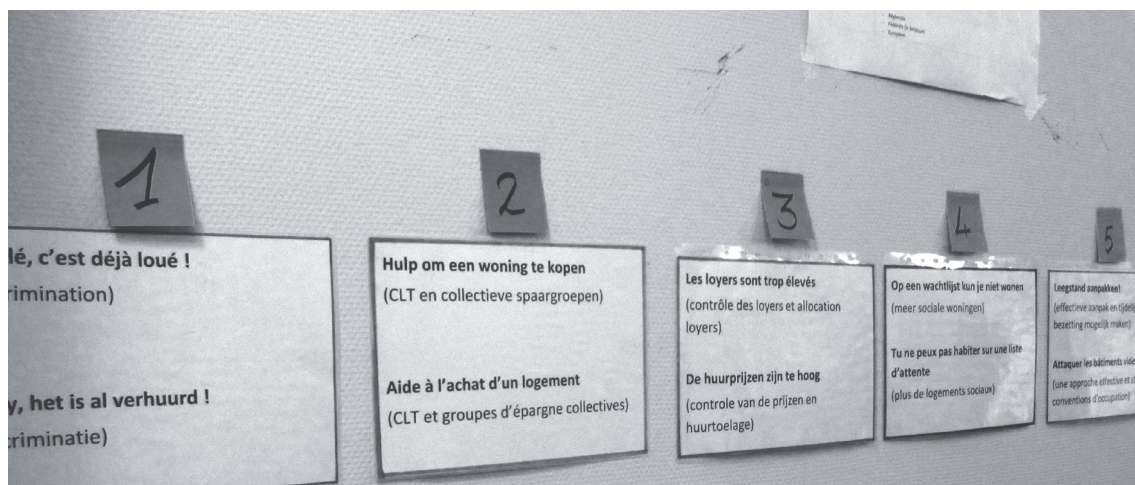
De leden van de Actie- en Discussiegroep HUISVESTING (De Buurtwinkel vzw) kwamen op 7 november 2013 samen om te beraadslagen over het memorandum „Gewestverkiezingen 2014 – huisvesting” van Samenlevingsopbouw Brussel. Om deze complexe materie naar voor te brengen, mochten we de werkfiches van onze lieve partners in crime, Atelier Caricole, even lenen. Op basis van de vijf naar voor geschoven krijtlijnen uit het memorandum en na een woordje uitleg, mocht elke aan-wezige 2 „favoriete” werkpunten kiezen. Dit deden we aan de hand van een anonieme stemronde. Op die manier kwamen we uit op een „top 5 van Samenlevingsopbouw Brussels Memorandum Huisvesting” nr1 kreeg de meeste discussietijd, nr2. een tikkeltje minder discussietijd, nr.3. nog wat minder, enz. De elf Buurtwinkel-stemgerechtigden kwamen tot de volgende „top 5”:

1. Sorry, het is al verhuurd! 8
(discriminatie)

2. De huurprijzen zijn te hoog 6
(controle van de prijzen en huurtoelage)
3 Op een wachtlijst kun je niet wonen 5
(meer sociale woningen)
4. Leegstand aanpakken! 2
(effectieve aanpak en tijdelijke bezetting mogelijk maken)
5. Hulp om een woning te kopen 1
(CLT en collectieve spaargroepen)

Om de discussie te concretiseren, bogen we ons per onderwerp over de volgende vragen: waarom is dit thema belangrijk voor mij? Of waarom niet?, Wat zou ik de Brusselse minister van huisvesting aanbevelen? En Wat heb ik hierrond persoonlijk meegemaakt?. De groep heeft zich spontaan vooral tot de laatste vraag gericht. Vanuit eigen ervaringen komen duidelijke bekommernissen en standpunten naar voor.

Foto: De Buurtwinkel

De groep is het er bijna unaniem mee eens dat discriminatie op de huisvestingsmarkt het grootste pijnpunt is. De groep vertrekt vanuit de visie dat „iedereen recht heeft op huisvesting en dat ieder-een gelijk is!“. Voilà, de eerste boodschap aan de (nieuwe) Brusselse minister van huis-vesting. Uit de gesprekken en de ervaringen van de personen rond de tafel blijkt echter het tegendeel. Velen hebben al te maken gehad met discriminatie, zowel op het vlak van inkomen als op andere vlakken zoals etnische afkomst.

Kaba getuigt: Een tijd terug zag ik in de Hoogstraat een affiche hangen „huis te huur“. Ik kreeg een afspraak om het huis te bezoeken. De dag na de afspraak kreeg ik telefoon van de eigenaar, het huis was al verhuurd. Ik had een vermoeden van discriminatie vanwege mijn afkomst. Ik vroeg aan mijn Belgische vriendin of zij eens wou bellen uit haar naam om het huis te huren. Ze zei erbij dat zij de verantwoordelijkheid voor het contract en de garantie zou opnemen. Opeens was het huis terug te huur, voor haar. Ook bij het OCMW ben ik gaan aankloppen voor hulp. Zij deden een berekening en ik kreeg de boodschap dat ik me, op basis van mijn inkomsten, dit huis niet kon permitteren. Heel wat leden van de groep beamen dit en benoemen het als een vorm van discriminatie op de huisvestingsmarkt. Door de toepassing van de 40%-regel voor woningen van het OCMW (gesubsidieerd door het Gewest), zijn heel wat mensen verplicht beroep te doen op het aanbod op de privé huisvestingsmarkt. We weten allemaal dat de huurprijzen daar nog een heel stuk hoger liggen. Dit betekent dat de 40%-regel bijna per definitie

niet haalbaar is. Het inkomen is dus ontoereikend voor zowel woningen van het OCMW, terwijl de gewestsubsidie impliceert dat die woningen worden toegewezen aan gezinnen waarvan de inkomens niet hoger liggen dan de inkomensvoorwaarden van een sociale woning, *als* voor woningen op de privémarkt. Ook voor een sociale woning komen veel mensen niet in aanmerking, en op een wachtlijst kan je niet wonen. Het gevoel gediscrimineerd te worden ligt inderdaad redelijk voor de hand. Men kan nergens terecht, behalve op de privéhuusvestingsmarkt, en daar is het zwemmen of verzuipen. De groep maakt hier een link met leegstand. Aangezien de toegang tot betaalbare woningen miniem is, is men van mening dat de regering „in afwachting van“ tijdelijke bezettingen moet toestaan. De bewoners kunnen de leegstaande panden renoveren en later kunnen „de instanties“, indien dit past binnen de regels van de procedure, de panden verhuren als sociale woningen. Het is niet nieuw, maar toch, de algemene conclusie luidt: de huurprijzen zijn te hoog. De groep geeft expliciet mee dat men meer controle zou moeten uitvoeren opdat de huurwoningen (privé en andere) zouden worden verhuurd volgens de normen en wetten van de Brusselse Huisvestingscode. Men pleit ook voor meer duidelijkheid en transparantie voor wat de huurtoelages betreft.

Een laatste boodschap die de groep graag zou overmaken aan de toekomstige beleidsmakers voor de bevolking van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is de volgende: gooi er niet met de pet naar, neem onze woorden au sérieux! De Buurtwinkel vzw dankt u!

Foto: De Buurtwinkel

A TELIER CARICOLE* EVALUEERT

Genoteerd door Tineke Van Heesvelde

De deelnemers van Atelier Caricole namen gedurende twee bijeenkomsten de tijd om commentaar te geven op de beleidsaanbevelingen met betrekking tot het recht op wonen. Aan de discussies namen 14 verschillende deelnemers deel (sommige twee keer). In kleinere groepjes en aan de hand van vereenvoudigde stellingen, gaven ze hun mening en kwamen soms met verrassende inzichten.

OP EEN WACHTLIJST KUN JE NIET WONEN

(meer sociale woningen)

„Wachten op een sociale woning betekent voor mij in een onthaalhuis zitten of bij familie of een andere tijdelijke oplossing hebben. gewoon niet mogelijk. De wachttijden zijn veel te lang.”

„Sociale woningen zijn nog altijd vrij duur en zeker als je alle kosten erbij telt. Er zouden sub-sociale woningen moeten zijn, voor mensen die een sociale woning niet kunnen betalen!”

„Een groot probleem is de toewijzing van de woningen. Je hebt eigenlijk geen keuze meer, je moet aanvaarden wat je aangeboden krijgt. Soms sta je al jaren op de wachtlijst en dan krijg je een voorstel voor een woning in zo'n woonblok zonder isolatie, waar je alles hoort dat de burens zeggen... Als je die woning dan weigert, word je geschrapt van de wachtlijst en mag je opnieuw beginnen.”

„In 2005 heb ik mij voor het eerst ingeschreven in een sociale woning. Ik ben sindsdien al 4 keer verhuisd. Bij een van die verhuizen ben ik wellicht vergeten om de sociale huisvestingsmaatschappij te verwittigen en dus werd ik geschrapt. In 2012 heb ik me opnieuw

ingeschreven. Als ik niet geschrapt was, had ik nu waarschijnlijk al een woning gehad.”

Uit de reacties van de anderen blijkt dat het inderdaad heel moeilijk is om de inschrijving te behouden. Van heel de groep zijn er slechts 2 in orde met hun inschrijving. Zij worden dan ook gevolgd door een dienst begeleid wonen die daar aandacht voor heeft. Eén andere aanwezige woont al jaren in een sociale woning.

Foto: Karim Briki

LEEGSTAND AANPAKKEN!

(effectieve aanpak en tijdelijke bezetting mogelijk maken)

„Het is goed dat er in leegstaande panden woningen gemaakt worden, anders kunnen we nergens naartoe.”

„Er zijn veel leegstaande woningen in Brussel, er zijn ook veel mensen die geen woning hebben. Het is goed als organisaties mee de lege woningen in orde zetten en er zo voor zorgen dat mensen er betaalbaar kunnen wonen.”

*Atelier Caricole is een groep mensen die zich willen inzetten voor het recht op een degelijke en betaalbare woning (webblog; Studio caricole)

Opbouwwerk Brussel

„Het zou goed zijn als er via tijdelijke bezettingen meer woningen kunnen gecreëerd worden.“

„wonen zonder huur te betalen, dat is ideaal voor mensen met een heel klein of zelfs geen inkomen!“

„Hoe kunnen we leegstaande gebouwen kraken? Het zou goed zijn als daar een handleiding voor bestond!“

Foto: Studio Caricole

DE HUURPRIJZEN ZIJN TE HOOG

(controle van de prijzen en huurtoelage)

„Het is heel moeilijk om in brussel goed werk te vinden, daarom zouden de woningen hier goedkoper mogen zijn.“

„Er zou een wet moeten zijn dat de huur niet meer dan 500 € mag bedragen.“

„De huurprijs mag wel afhangen van de oppervlakte en zo... maar woningen moeten in elk geval in goede staat zijn om waardig te kunnen leven!“

„De huurprijzen moeten gecontroleerd worden door de staat. Het zijn is zij die te weinig sociale woningen voorziet!“

„De marktlogica zou niet mogen spelen als het gaat over een grondrecht!“

„De huurmarkt is speculatief: er zijn kandidaten genoeg dus kan de eigenaar vragen wat hij wil.“

Er is geen enkele controle, dus hoe meer kandidaten, hoe hoger de prijs!“

„de bevolking groeit en daardoor gaan de prijzen omhoog. De gewone mensen kunnen dat niet meer betalen.“

„Er moet ook nagedacht worden over collectieve woningen en over het garanderen van de individuele inkomens, ook als je kiest om samen te wonen om de kosten te delen!“

SORRY, HET IS AL VERHUURD!

(discriminatie)

„Te weinig goedkope woningen, te weinig publieke woningen, te weinig sociale woningen: dat zorgt ervoor dat we allemaal kandidaat zijn voor die paar betaalbare woningen op de privémarkt. En dat zorgt ervoor dat eigenaars beginnen te discrimineren: ze hebben toch kandidaten genoeg.“

„We zouden eens 100 parlementairen en 100 gebruikers van de Samu Social (nachtopvang voor daklozen) met elkaar moeten vergelijken. Welke zijn de verschillen, welke zijn de gelijkenissen? Kunnen we zeggen dat de ene meer waard is dan de andere? Misschien zijn er wel dubbelgangers? We zijn toch allemaal mensen, waarom moet er dan gediscrimineerd worden?“

HULP OM EEN WONING TE KOPEN

(CLT en collectieve spaargroepen) „Hoe gaat dat in zijn werk dat mensen met een laag inkomen kunnen kopen. Hoe werken die spaar- en aankoopgroepen?“

„In België wil men iedereen zijn huis laten kopen, maar mensen met een klein inkomen kunnen dat niet betalen. Alles duwt ons in de richting van de koopmarkt: de slechte en te dure huurhuizen, het gebrek aan sociale woningen... maar wij hebben geen keuze. En dus zitten we in slechte woningen of op straat.“

WONEN IS BELANGRIJK. SAMENLEVINGSOPBOUW BRUSSEL OOK.

Werner Van Mieghem – Coordinator
vzw Brusselse Bond voor het Recht op Wonen
(BBRoW)

Wonen is belangrijk. En dat zeg ik niet omdat het mijn job is, maar wel omdat vele duizenden Brusselaars het alsmoer moeilijker hebben om een degelijke woning te vinden die nog betaalbaar is. De problemen zijn talrijk : lage inkomens, slechte en dure woningen, leegstand, te weinig openbare woningen, discriminatie, ... Problemen die ertoe bijdragen dat het grondwettelijke recht op wonen voor veel Brusselaars meer droom dan werkelijkheid is.

Samenlevingsopbouw Brussel poogt in die moeilijke omstandigheden via zijn buurt- of doelgroepgerichte werking dat recht op wonen te realiseren via een breed palet van activiteiten dat reikt van het verlenen van concrete bijstand en advies aan huurders en eigenaars met een laag inkomen, het inzamelen van getuigenissen en ideeën bij de buurtbewoners, samen met hen naar politici stappen, enz ...

En wij maken daar bij de Brusselse Bond voor het Recht op Wonen schaahteloos en dankbaar gebruik van. Bij de BBRoW, waar naast Samenlevingsopbouw Brussel nog 44 andere verenigingen lid van zijn, willen we samen zoveel mogelijk druk op de ketel zetten om zaken te veranderen. De stem van de Brusselaars die het moeilijk hebben, die niet alleen klagen maar vaak ook zich willen engageren voor die verandering, krijgen we te horen via onder andere Samenlevingsopbouw Brussel. Hun bekommernissen en ideeën worden voorstellen. Onze ideeën kunnen we bij hen aftoetsten en indien nodig aanpassen.

Een voorbeeld van die wisselwerking is onze actie rond de huurwaarborg. Veel verhuurders vragen, onwettig, de waarborg cash of op hun eigen bankrekening. Die problemen zijn eerst aan bod gekomen in onze werkgroep 'ervaringsuitwisseling' waar verschillende verenigingen hun concrete ervaringen en mogelijke oplossingen uitwisselen. Vervolgens hebben we samen, met ook het Centrum voor Gelijkheid van Kansen, gepoogd om de federale wetgeving rond de huurwaarborg meer sociaal en minder discriminerend te maken.

Of nog een voorbeeld : de voorbije jaren hebben Samenlevingsopbouw Brussel en de BBRoW regelmatige ontmoetingen georganiseerd met de Brusselse parlementairen van de commissie huisvesting. Tijdens een ontbijt wisselen bewoners en politici van gedachten over de aanpak van de huisvestingsproblemen. Samenlevingsopbouw bereidt de gesprekken en thema's voor met de bewoners, de BBRoW zorgt voor de inhoudelijke achtergrond. Samen staan we op die manier sterker.

De uitdagingen op het vlak van wonen in Brussel voor de bewoners met een laag inkomen zijn enorm. Enkel door samen aan het zelfde doel te werken, ieder met zijn eigenheid en inbreng, zullen we er in slagen om stappen vooruit te zetten.

WELKE JURIDISCHE STAP(PEN) VOORWAARTS VOOR HET SOLIDAIR WONEN IN 2013?

Nicolas Bernard
Professor Université Saint-Louis

Het solidair wonen botst op diverse juridische obstakels, zoals daar zijn: het tarief samenwonende voor de sociale uitkeringen; het stedenbouwkundig verbod om eengezinswoningen op te delen; striktere regels inzake hygiëne voor collectieve woningen; ... Zonder twijfel remmen deze hindernissen de goede ontwikkeling van de idee. Vandaar dat het interessant is om, in het licht van de evolutie van de regelgeving in de laatste paar jaar, te onderzoeken of de wetgever en de rechters het belang dat achter deze woonvorm schuil gaat, begrepen hebben en of ze bijgevolg besloten hebben een grotere soepelheid aan de dag te leggen. We zullen hier kort de belangrijkste trends schetsen die het solidair wonen hetzij bevorderen, hetzij afremmen.

Inzake bevorderende factoren kunnen we in Vlaanderen wijzen op de resultaten van het Vlaams Parlement met betrekking tot cohousing¹; de invoering van het concept „zorgwonen”² (met als juridische implicatie een versoepeling van de stedenbouwkundige voorschriften)³; of nog de toekenning van de goedkeuring, nodig voor de oprichting van woonzorgcentra.⁴

Wallonië van zijn kant onderscheidt zich door de toekenning van steun bij de oprichting van een woonvoorziening die „geen woning is” in de strikte zin van het woord. Dit zou met name de oprichting van alternatieve woonvormen, meer bepaald het solidair wonen moeten bevorderen.⁵ Ook kunnen, onder bepaalde voorwaarden, collectieve woonvormen gelijkgesteld worden aan individuele, wat hen zou vrijstellen van een reeks regels inzake hygiëne, zowel procedureel als ten gronde.⁶

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest beroemt men er zich op het solidair intergenerationeel wonen via de Wooncode⁷ bekrachtigd te hebben. Het parlement heeft verschillende resoluties

aangenomen met betrekking tot zowel het intergenerationeel wonen als tot het groepswonen.⁸ De Raad van State heeft een gemeentetaks op het illegaal opdelen van panden geannuleerd.⁹ Tenslotte werden een 20-tal gesco's toegekend aan verenigingen die projecten solidair wonen ontwikkelen¹⁰. Van de kant van de gemeenschappelijke gemeenschapscommissie (GGC) brengen we het project ter ondersteuning van begeleidingsdiensten inzake solidair wonen onder de aandacht. Tenslotte onderstrepen we aan de kant van de Franstalige gemeenschapscommissie de oprichting van „maisons communautaires”, een vorm van collectief wonen voor ouderen rond een leef-gemeenschapsproject¹¹, inclusief begeleidende structuren.

Het is echter niet allemaal rozengeur en maneschijn, aangezien min of meer recent zekere beperkingen zijn komen bovendien. Wallonië zag de normen voor verhuurvergunningen verstrengen¹² ten gevolge van de koppeling aan het Energieprestatiecertificaat.¹³

Ook werden sommige normen inzake hygiëne m.b.t. het collectief wonen verstrengd¹⁴. Iets gelijkaardigs zien we in Brussel. In meerdere gemeenten wordt de opdeling van eengezinswoningen aan striktere voorwaarden onderworpen.¹⁵ Op federaal niveau wordt fictieve domiciliëring bestraft¹⁶.

Rest de vraag of bewoners van solidaire woonprojecten niet gaan beschouwd worden als samenwonenden zonder meer, gelet op de aard van het woonconcept zelf. Dat zou hen de voordelen van afzonderlijke taxatie ontnemen. In dat opzicht biedt de jurisprudentie interessante aanknopingspunten daar waar ze verbiedt om om het even welke vorm van collectief wonen automatisch te beschouwen als samenwonen. Om over samenwonen te kunnen

spreken moeten er echte schaalvoordelen in het geding zijn. Er moet ook sprake zijn van een eengemaakte koopkracht en het gezamenlijk uitvoeren van diverse huishoudelijke taken: onderhoud van lokalen, wassen, koken, enz ... Samenwonen is dus veel meer dan samen rekeningen betalen. Het doorslaggevende criterium is de effectieve gemeenschappelijkheid van inkomsten en onkosten, niet het simpel theoretisch ter beschikking stellen van de inkomsten van 1 persoon aan de groep.

Nochtans is het samenwonen geen kwestie van centen alleen. Het gemeenschapsleven moet zich ook uitdrukken doorheen de fysieke ruimte. Naar het voorbeeld van de financiële kant van de zaak moet het om betekenisvolle gemeenschappelijke ruimtes gaan: de slaapkamer bijvoorbeeld en niet alleen de keuken of het sanitair. Om over samenwonen te kunnen spreken moet het gemeenschapsleven een zekere graad van continuïteit vertonen. Een gemeenschappelijk adres is ten andere ook geen beslissend criterium om over samenwonen te kunnen spreken. Enzovoort.¹⁷

Toekomstgericht willen wij 2 voorstellen formuleren om de ontwikkeling van dit woontype te ondersteunen. Enerzijds denken we met betrekking tot de sociale uitkeringen aan de invoering van een tussentarief, bestemd voor solidair samenwonenden. Dit tarief situeert zich halverwege dat van de alleenwonende en de samenwonende. Anderzijds bepleiten we de invoering van een „label solidair wonen“. Deze 2 voorstellen liggen in mekaar verlengde: aan personen die wonen in een woonst die het label kreeg, wordt een intermediair tarief toegekend.

De federale overheid zou dit label moeten toekennen, aangezien het label in de eerste plaats een invloed heeft op de sociale uitkeringen. Maar de Gewesten moeten er ook nauw op betrokken worden, gelet op hun bevoegdheden inzake huisvesting. Te denken valt aan een gedecentraliseerd

agentschap. Dergelijk label wordt best niet toegekend aan types van woningen op zich, noch rechtstreeks aan personen, maar aan projecten of, beter nog, aan dragers van projecten die onderworpen zijn aan goedkeuring en evaluatie. Wordt zeker vervolgd.

- 1 Op 30 april 2009.
- 2 *Het inbedden in een bestaande woning van een wooneenheid bedoeld voor hetzij senioren, hetzij voor zorgbehoevende personen.*
- 3 Art. 4.1.1, 18 van het Besluit van de Vlaamse Regering van 15 mei 2009.
- 4 *Besluit van de Vlaamse Regering van 5 oktober 2012.*
- 5 Art. 22 bis van de Code Wallon du logement et de l'habitat durable.
- 6 Art. 3 van het besluit van de Waalse Regering van 30 augustus 2007.
- 7 Art. 2, § 1, 25 en 26 van de Brusselse Wooncode.
- 8 Resp. op 28 oktober 2011 en 27 januari 2012.
- 9 12 juni 2012, n° 219.721.
- 10 • *Met het oog op de re-integratie van sommige risicogroepen in de arbeidsmarkt kent het Brussels Hoofdstedelijk Gewest sedert meerdere jaren aan langdurig werklozen het Gescostatuut toe (gesubsidieerde contractuelen). Dit statuut is zeer voordelig voor werkgevers, onder meer omdat het hun ontslaat van patronale lasten en het bovendien in ruime mate gesubsidieerd wordt door Actiris. Dit initiatief van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is des te voordeliger daar het hier in theorie gaat om jobs van onbepaalde duur.*
- 11 Art. 3.3 van het decreet van 22 maart 2007.
- 12 *Meer bepaald toe te passen op collectieve woningen.*
- 13 Artikel 10 van de Waalse Wooncode.
- 14 Art. 12, 5, eerste en vierde punt van het besluit van 30 augustus 2007. Zie ook Art. 18, § 1 en 2.
- 15 In Brussel-stad, Schaarbeek en Jette.
- 16 Art. 233, § 1 van het sociaal strafwetboek.
- 17 Voor een meer gedetailleerde bespreking van deze jurisprudentie, zie: N. Bernard en V. Lemaire, *L'Habitat solidaire sans l'angle juridique. Allocations sociales, logement et labellisation*" Lancier (jurimpratique, 2013/2).

BELEIDSAANBEVELINGEN M.B.T. MIGRANTEN IN EEN PRECAIRE VERBLIJFSSITUATIE!

INLEIDING

Grondrechten hebben niet alleen een symbolische waarde, maar dienen in eerste instantie om iedereen een waardig leven te kunnen bieden. De praktijk leert ons echter dat het voor mensen zonder wettig verblijf niet zo evident is om die grondrechten uit te oefenen. Deze nota schetst daarom naast een reeks aanbevelingen tegelijkertijd een tijdsbeeld waarin een specifieke groep mensen stap voor stap op structurele en weloverwogen wijze de toegang tot grondrechten wordt ontzegd. De Belgische overheden trachten hiermee vorm te geven aan een coherent migratie-beleid, maar vergeten hierbij om te werken aan de modernisering van datzelfde beleid.

Het maatschappelijk debat over het ontwikkelen van een modern migratiebeleid begint met het doorgronden van de feitelijke beweeg redenen van al die mensen die hun levensom-standigheden willen verbeteren in België, en bij uitbreiding Europa.

Samenlevingsopbouw Brussel heeft vanuit haar meerjarenprogrammatie sinds 2009 een uitgebreide expertise opgebouwd op dat vlak via haar specifieke basiswerking met mensen zonder wettig verblijf, waarbij zij participatie van de doelgroep hoog in het vaandel draagt. Die participatie bestaat uit het deelnemen aan beleidsbeïnvloedende activiteiten, maar ook het gezamenlijk ontwikkelen van projecten waarbij diepgaande interactie centraal staat. Expertise over de migratiemotieven van mensen zonder wettig verblijf ontleen we verder voornamelijk aan de individuele gesprekken tijdens de socio-juridische permanenties die jaarlijks meer dan duizend keer worden bezocht. Daarnaast organiseren we regelmatig zogenaamde oriëntatiecursussen waaraan ruim 300 personen hebben deelgenomen. Tijdens die cursussen proberen we een ruimte te creëren voor de deelnemers om in groep te reflecteren op het persoonlijk migratieproject door o.a. een uitwisseling over de migratiemotieven. Na deze driedaagse bijeenkomsten proberen we te komen tot de keuze voor een nieuw en zinvol toekomstperspectief. Die bijeenkomsten hebben niet alleen de deelnemers nieuwe inzichten gebracht, maar ook ons een enorme kennis verschaft over hoe transnationale migratie verloopt en welke oorzaken daaraan ten grondslag liggen.

Foto: Meeting

De constatering die wij hebben gedaan tijdens de vele ontmoetingen met mensen zonder wettig verblijf stroken echter niet met het heersende politieke discours. De beeldvorming van deze groep wordt nog steeds beheerst door negatieve elementen te benadrukken, zoals misbruik van verblijfsprocedures en excessen van personen die criminele feiten plegen. Wij erkennen deze tendensen, maar beschouwen dit louter als een symptoom van een diepliggender probleem, nl. de afwezigheid van een modern migratiebeleid dat rekening houdt met hedendaagse ontwikkelingen in België en daarbuiten. Zolang het migratiebeleid uitsluitend evolueert naar het zoveel mogelijk beperken van de instroom door het optimaliseren van de verwijdering van migranten, zullen we in een impasse terecht komen, omdat dit geen beleid is.

Het herdenken van een beleid omvat meer dan het louter handhaven van overlastbestrijding. Vertrekpunt van een dergelijke denkoefening zou moeten bestaan uit het consulteren van de betrokken actoren op het terrein om voldoende zicht te krijgen op de realiteit. De verstrenging van het migratiebeleid wordt echter eenzijdig gebaseerd op informatie van structuren die rechtstreeks verbonden zijn aan de overheid zoals Fedasil, OCMW's, Dienst Vreemdelingenzaken, enz. Deze informatie geeft zicht op een aantal fenomenen die eventueel aangepakt moeten worden, maar zegt niets over de oorzaken daarvan. Onze ervaring leert immers dat de gemiddelde migrant een grote bereidheid heeft om op actieve wijze een bijdrage te leveren aan onze maatschappij, óók via economische activiteiten.

Deze nota focust in eerste instantie op grondrechten zoals wonen, gezondheid, onderwijs, enz. omdat deze de sleutels vormen naar een waardig bestaan. Maar tussen de lijnen door willen we bovenal een lans breken

voor een fundamentele hervorming van het arbeidsmigratiebeleid. Dit door een sterke regulering ervan om het vervolgens ook voor laagopgeleide derdelanders mogelijk te maken om zich als arbeidsmigrant, al dan niet tijdelijk, in België te vestigen wanneer dat daar ruimte voor is op de arbeidsmarkt. Vanuit onze visie is dit de enige manier om op duurzame wijze om te gaan met migratie, omdat dit mogelijkheden biedt om de ambities van migranten te benutten en tegelijkertijd een actieve plaats te bieden binnen onze samenleving. Want hoe we het ook wenden of keren, uiteindelijk wordt iedere migrant - ongeacht of deze geregulariseerd, zonder wettig verblijf, erkend als vluchteling, gezinshereniger is - ook werknemer.

Maar bovenal gaat deze nota over de duizenden en duizenden mensen zonder wettig verblijf in Brussel die overleven in extreme armoede die gekenmerkt wordt door ondervoeding, ziekte, chronische thuisloosheid, economische uitbuiting, stress, enz. Ondanks alles stromen deze mensen over van ambitie en dynamiek om hun levensomstandigheden, en die van hun familie, te verbeteren en iets te betekenen voor onze maatschappij. Die kracht en energie heeft Brussel ook nodig om de toekomst vorm te geven.

HUISVESTING EN OPVANG

- In het KB van 24 juni 2004 is bepaald dat minderjarige kinderen die zich zonder wettig verblijf op het Belgisch grondgebied bevinden het recht hebben om opgevangen te worden. Vanaf het voorjaar van 2009 werd dit recht echter niet meer automatisch toegekend omwille van de opvangcrisis. Fedasil weigerde structureel nog een opvangplaats aan te bieden na het onderzoek van de behoefte door een OCMW. De opvang kon alleen nog maar worden afgedwongen via een kort geding bij de Arbeidsrechtbank. Op 1 februari 2011 sloten de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ)

en Fedasil een protocolakkoord waarmee de opvang onderworpen werd aan een zogenaamd tweesporenbeleid, d.w.z. begeleiding naar een wettig verblijf of vrijwillige terugkeer. Sedert mei 2013 worden de families echter enkel nog opgevangen in een terugkeercentrum dat door de DVZ wordt beheerd. De families worden daar alleen nog gedurende 30 dagen begeleid ter voorbereiding van een vrijwillige terugkeer. In de praktijk komt het erop neer dat families ofwel geen aanspraak meer maken op de opvang, ofwel voor het einde van de periode van 30 dagen opnieuw een leven op de straat verkiezen. Alleszins primeert met deze opvangpraktijk niet langer het belang van het kind. Nochtans heeft de staatssecretaris in juni 2013 90 miljoen van haar budget teruggegeven aan de federale begroting omdat het capaciteitsprobleem van de opvangstructuren zou zijn opgelost. Wij roepen de federale regering dan ook op om met die beschikbare middelen een budget vrij te maken opdat de Dienst Vreemdelingenzaken en Fedasil werk kunnen maken van een opvangtraject waarbij de families begeleid worden naar een zinvol toekomstperspectief.

- Sinds 2000 subsidieerde het Federaal Impulsfonds een opvangproject voor mensen zonder wettig verblijf. De 24 opvangplaatsen in Gent, Antwerpen en Brussel werden beheerd door thuislozencentra van enkele Centra voor Algemeen Welzijnswerk. Begin 2012 werd de subsidie voor dit opvangproject niet verlengd. Hiermee kwam abrupt een einde aan een kleinschalig, doch heel noodzakelijk project. In de praktijk werden immers vooral ernstig zieke mensen zonder wettig verblijf opgevangen die niet in staat waren in hun eigen onderhoud te voorzien. Momenteel bestaat er geen andere opvangmogelijkheid voor deze groep en zijn zieken overgeleverd aan een thuisloos bestaan met alle gevolgen vandien. Het project stelde de bewoners ook in staat om een medische regularisatieaanvraag in te dienen, wat immers niet mogelijk is zonder feitelijke verblijfplaats.

Daarnaast werd men ook verder begeleid in het realiseren van een zinvol toekomstperspectief, wat geen simpele opgave is vanop de straat. Wij verzoeken de Vlaamse overheid om de residentiële opvang voor kwetsbare groepen van mensen zonder wettig te organiseren.

- Jaarlijks stelt de POD Maatschappelijke Integratie subsidies ter beschikking aan de vijf grote steden Brussel, Antwerpen, Gent, Luik en Charleroi om hen te ondersteunen bij het organiseren van de winteropvang voor daklozen. De voorzieningen die worden getroffen zijn echter niet altijd voor iedereen op dezelfde wijze toegankelijk. Zo wordt er soms onderscheid gemaakt tussen mensen met en zonder wettig verblijf m.b.t. de mate waarin zij toegang hebben. Soms verloopt de opening gefaseerd over enkele weken verspreid of krijgen mensen zonder wettig verblijf pas een opvangplaats toegewezen als de structuur niet volzet is. Veel opvanginitiatieven zien zich hiertoe genoodzaakt omdat de beschikbare middelen niet altijd overeenkomen met de concrete noden. De gebruikers kunnen veelal pas laat terecht in een nachtopvang en moeten deze 's ochtends vroeg alweer verlaten. Ruimere openingsuren zijn noodzakelijk om aansluiting te vinden bij het dagaanbod van inloopcentra. De federale regering dient erop toe te zien dat de voorziene middelen afdoende zijn en er geen mensen op straat dienen te slapen.
- De capaciteit van de reguliere nachtopvang van daklozen (buiten de winterperiode) komt vrijwel nergens overeen met het aantal behoeftigen. Dit dwingt opvanginitiatieven om uitsluitende maatregelen te treffen. Bepaalde kwetsbare groepen zoals mensen zonder wettig verblijf en zieken zijn hier vaak het eerste slachtoffer van. We verzoeken de Vlaamse regering om jaarlijks te evalueren of de voorziene middelen overeenkomen met de behoeften in de verschillende steden.

TEWERKSTELLING EN ARBEIDSRECHTEN

- Mensen zonder wettig verblijf die een aanvraag indienen om regularisatie van het verblijf om medische (Art. 9ter Vreemdelingenwet 1980) of humanitaire (Art. 9bis Vreemdelingenwet 1980) redenen verwerven hiermee geen bijkomende sociale rechten. Uitsluitend wanneer een medische aanvraag ontvankelijk wordt verklaard, krijgt men recht op materiële steun van het OCMW tot de aanvraag ten gronde wordt behandeld. De behandeling van een aanvraag om humanitaire redenen kan soms enkele jaren aanslepen. Ondertussen dient de verzoeker te overleven, maar heeft niet het recht om een inkomen te verwerven uit arbeid, noch een vervangingsinkomen. Dit leidt tot het in stand houden van een informele economie en de inherente uitbuiting en misbruik van de werknemers. Wij pleiten daarom voor het toekennen van een arbeidskaart C zes maanden nadat de gemeente het dossier overmaakt aan de Dienst Vreemdelingenzaken. Voor asielzoekers bestaat overigens reeds jaren een soortgelijke regeling.

- De bepalingen rond vrijwilligerswerk voor vreemdelingen zijn momenteel vervat in de Wet van 30 april 1999 betreffende de tewerkstelling van buitenlandse werknemers. Dit maakt dat uitsluitend mensen die zijn vrijgesteld van een arbeidskaart in België vrijwilligerswerk mogen uitvoeren. Simpel gesteld betekent dit dat asielzoekers, mensen zonder wettig verblijf en buitenlandse werknemers met een arbeidskaart B onze wet overtreden als zij belangeloos activiteiten uitvoeren voor een organisatie. De betrokken organisatie riskeert zelfs een administratieve boete van 15.000 euro, tot 75.000 euro indien de persoon niet over een wettig verblijf beschikt. Vrijwilligerswerk dient een maatschappelijk doel, zowel voor de vrijwilliger als de organisatie en dit moet op alle mogelijke manieren gestimuleerd worden in plaats van beperkt. Iedere persoon

heeft het onvoorwaardelijke recht om zich te ontwikkelen en dit zou los moeten staan van een verblijfsstatuut. Zolang er voldoende op wordt toegezien dat er geen misbruik plaatsvindt en alles binnen de huidige vrijwilligerswetgeving gebeurt kan de toelating geschrapt worden uit de Wet van 30 april 1999.

Foto: Meeting

- Het overgrote deel van de clandestiene migratie naar België gebeurt op basis van economische motieven. De ervaring van het opbouwwerk met deze groep is dat zij hun leefsituatie, en die van hun familie wensen te verbeteren door middel van het verwerven van een inkomen uit arbeid. Er blijkt ook een economische nood te bestaan in sommige beroepen en sectoren. Economische migratie voor derdelanders wordt momenteel echter slechts in uitzonderlijke situaties toegestaan, zoals voor hoogopgeleide jobs, kaderfuncties en sportieve activiteiten. Om een structurele oplossing te vinden voor de gevolgen van clandestiene migratie dienen we na te denken over een economisch migratiebeleid dat het laagopgeleide

migranten ook mogelijk maakt om zich op formele wijze te vestigen als werk-nemer. Hiertoe dient een mechanisme ontwikkeld te worden dat de tewerkstelling garandeert en voldoende bescherming biedt voor de arbeids-rechten. De gewestelijke overheden kunnen hierin een rol vervullen door op te treden als bemiddelaar tussen vraag en aanbod. Bijvoorbeeld door het opzetten van een publiek toegankelijke database voor potentiële arbeidsmigranten en preventieve screening van werkgevers.

Foto: Meeting

Een dergelijke werkwijze kan ook adequaat inspelen op concrete noden op de arbeidsmarkt die niet kunnen worden ingevuld door het beschikbare potentieel. Door economische migratie sterk gereguleerd toe te laten, ondermijnen we deels de noodzaak voor de huidige ongecontroleerde clandestiene migratie.

- Buitenlandse werknemers die uitsluitend tewerkgesteld kunnen worden met een arbeidskaart B zoals Langdurig Ingezetenen, Roemenen,

Bulgaren, sinds kort Kroaten en personen die via een arbeidscontract geregulariseerd werden in 2009 hebben geen toegang tot de gewestelijke arbeidsbemiddelingsdiensten. Er is een duidelijk verband vastgesteld tussen deze beperking en misbruik en uitbuiting van deze werknemers. De potentiële werknemers dienen immers zelf op zoek te gaan naar een werkgever, buiten de officiële kanalen om waardoor zij gemakkelijk ten prooi vallen aan malafide werkgevers. Het openstellen van arbeidsbemiddelingsdiensten voor alle werknemers kan daarmee ook automatisch een bijdrage leveren aan de strijd tegen economische uitbuiting en sociale fraude.

- De grootste groep die hinder ondervindt van bovenstaande beperking zijn nieuwe EU-burgers die onderworpen zijn aan een aantal overgangsmaatregelen om toegang te krijgen tot de Belgische arbeidsmarkt. Het is duidelijk dat ook deze groep voornamelijk bestaat uit arbeidsmigranten. Voornaamste beperking is de tewerkstelling d.m.v. een arbeidskaart B in een specifieke lijst knelpuntberoepen die niet meer werd aangepast sinds 2006. Zonder arbeidsbemiddeling is dit een moeilijke opgave. In veel gevallen resulteert dit bijvoorbeeld in schijnzelfstandigheid. Men bekomt een verblijf als zelfstandige, na zich ook als dusdanig ingeschreven te hebben en daarvoor sociale bijdragen te betalen. In de praktijk zijn schijnzelfstandigen echter veelal werknemers die door een werkgever om de tuin worden geleid om hen op deze wijze uit te kunnen buiten. Verdere problemen m.b.t. de arbeidskaart B schetsen we hieronder. Hoewel de overgangsmaatregelen voor Roemenen en Bulgaren eind 2013 worden afgeschaft verzoeken we dat andere landen die toetreden niet onderworpen worden aan dezelfde maatregelen die hun doel hebben voorbij gestreefd en juist meer problemen hebben veroorzaakt. Kroatië werd dit jaar lid van de EU en ook voor hen werd de overgangsmaatregel ingesteld we vragen dan

ook om deze te laten stoppen samen met die van de Roemeense en Bulgaarse werknemers. Met volledige toegang tot de arbeidsmarkt kunnen zij bijdragen aan de sociale zekerheid en werkelijk actief worden in knelpuntberoepen. Uit Europees onderzoek blijkt dat landen die geen beperkingen oplegden voor de participatie van de Bulgaarse en Roemeense werknemers hierdoor een extra economisch groei kenden.

- Verschillende groepen vreemdelingen kunnen alleen tewerkgesteld worden in België middels een arbeidskaart B. Een arbeidskaart B is in feite een toelating die een werkgever aanvraagt om een specifieke persoon aan te werven die nog niet verblijft en gemachtigd is om te werken in België. Hierbij moet hij ook kunnen aantonen welke inspanningen hij reeds heeft gedaan om een geschikte werknemer te vinden op de Belgische en Europese arbeidsmarkt. Wanneer de werknemer zich vervolgens in België komt vestigen is het verblijfsrecht inherent gekoppeld aan de tewerkstelling bij deze werkgever en in deze functie. Hiermee heeft de werkgever een sterke machtspositie t.a.v. de werknemer. Op het terrein constateren we veel misbruik. Werknemers worden verplicht om onbezoldigd meer uren te presteren dan vastgelegd in het contract of om de patronale bijdragen terug te betalen aan de werkgever. De werknemers gaan hier vaak op in of ze klagen dit niet aan bij de arbeidsinspectie omdat zij bij beëindiging van het arbeidscontract ook de verblijfstitel kunnen verliezen. De arbeidskaart B faciliteert deze vormen van misbruik in sterke mate. De volledige regionalisering van de regelgeving van arbeidskaarten, zoals voorzien in het federale regeerakkoord, vormt dan ook een aangewezen aanpak om een alternatief te zoeken voor de arbeidskaart B in samenspraak met betrokken actoren op het terrein. Hierbij dient er specifieke aandacht te zijn voor het beperken van de afhankelijkheid van een enkele werkgever door verandering van werkgever en functie mogelijk te maken.

- 2009 besliste de federale regering tot een tijdelijke regularisatiemaatregel van mensen zonder wettig verblijf. Eén van de mogelijkheden was de regularisatie via een geldig arbeidscontract. Na een uitvoerige analyse van deze maatregel door Ciré i.s.m. ondermeer Samenlevingsopbouw Brussel moeten we concluderen dat deze maatregel haar doelen voorbij geschoten is. Het heeft noch bijgedragen aan een oplossing voor een leven in de clandestiniteit van de betrokkenen, noch aan het terugdringen van uitbuitingsmechanismen. Integendeel, nooit eerder zagen wij zoveel

Foto: Meeting

personen onderworpen worden aan georganiseerde uitbuiting en misbruik als in de schaduw van deze maatregel. Dit is te wijten aan enerzijds beperkte randvoorwaarden zoals onduidelijkheid over de procedures, geen toegang tot arbeidsbemiddeling, gebruik van arbeidskaart B, enz. Maar nog belangrijker reden voor het falen van de maatregel zijn de lange behandelingstermijnen bij de Dienst Vreemdelingenzaken en de gewestelijke diensten voor arbeidsmigratie. Deze hebben

ertoe geleid dat het voor vele duizenden mensen niet langer mogelijk is geweest om tewerkgesteld te worden door de werkgever die in 2009 een voorlopig arbeidscontract heeft afgeleverd. Deze praktijk komt immers niet overeen met de behoeften van de arbeidsmarkt waarbij personen direct inzetbaar moeten zijn. Al deze factoren rechtvaardigen tijdelijke

regularisatie van de aanvragers die voldeden aan de primaire voorwaarden, middels een inschrijving in het Vreemdelingenregister voor de duur van een jaar. Verlenging van het verblijf geschiedt op basis van een nader te bepalen activiteitsgraad over het voorbije jaar van de betrokkene. Deze toets wordt ook reeds gemaakt voor EU-burgers die zich in België vestigen als werknemer, en zou daarmee gelijkgesteld kunnen worden.

- Het regulariseren van mensen zonder wettig verblijf op basis van een effectieve mogelijkheid tot tewerkstelling biedt geen structurele oplossing voor het migratievraagstuk. Bij gebrek aan de ontwikkeling van een weldoordacht en modern migratiebeleid kan dit echter wel een mechanisme vormen om pragmatische voorzieningen te treffen (in een overgangsfase). Hierbij dient de analyse van de maatregel uit 2009 in beschouwing te worden genomen om fouten uit het verleden te herhalen. Een economisch migratiebeleid kan overigens eenvoudigweg gehandhaafd worden door het controleren van de effectieve tewerkstellingsgraad van de betrokkene. Indien deze niet voldoet aan de gestelde norm kan altijd overgegaan worden tot het niet verlengen van het verblijf. Deze aanpak maakt het zowel voor de werknemers als werkgevers eenvoudiger om te reageren op ontwikkelingen op de arbeidsmarkt.

- Tijdens controles op de arbeidsomstandigheden en sociale wetgeving laten inspecteurs zich veelal vergezellen door de politiediensten. Hoewel deze inspecties zich in eerste instantie richten op de werkgevers, zijn clandestiene werknemers die worden aangetroffen op de werkvloer vaak ook de dupe. Hoewel deze werknemers veelal uitgebuit worden leidt de repressieve aanpak er meestal toe dat zij uitgewezen worden en hun achterstallige loon nooit zullen ontvangen. Nochtans zouden de clandestiene werknemers

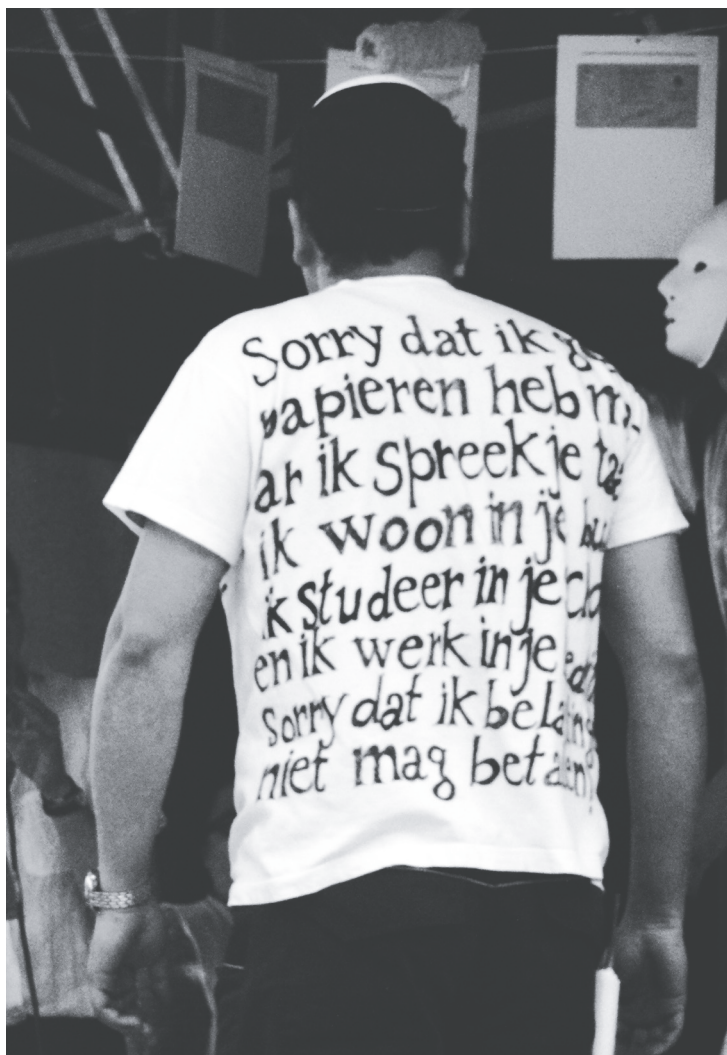

Foto: Meeting

een grote bijdrage kunnen leveren aan de bestrijding van uitbuiting en sociale fraude door te getuigen tegen de werkgevers en een dossier op te bouwen. De aanwezigheid van de politie heeft echter een tegenovergesteld effect. Men veronderstelt immers zelf risico te lopen in geval van volledige openheid over de effectieve tewerkstellingssituatie. Om die reden zal de werknemer meestal aangeven uitsluitend die betreffende dag daar te werken, waardoor er geen stappen ondernomen worden om achterstallig en te weinig betaald loon te kunnen recupereren. Wij raden dan ook sterk aan om clandestiene werknemers als bondgenoot te beschouwen om werkgevers te bestraffen en werknemers te beschermen.

- Op 11 februari 2013 werd de „Wet tot vaststelling van minimumnormen inzake sanctiemaatregelen tegen werkgevers van illegaal verblijvende onderdanen van derde landen” aangenomen. Deze komt voort uit de Europese Sanctierichtlijn 2009/52/EG en deze heeft tot doel om werkgevers die clandestiene werknemers in dienst hebben effectiever te kunnen bestraffen. Met deze wet wordt het ook gemakkelijker om achterstallig loon en bijdragen aan de sociale zekerheid te kunnen verhalen van de werkgever tot drie maanden terug in de tijd. De wetgever heeft echter nagelaten om een bescherming van de werknemer te voorzien tijdens de duur van het onderzoek. Deze optie was wel opgenomen in de Europese richtlijn zelf. We stellen voor om deze persoon een tijdelijk verblijf toe te kennen, zoals slachtoffers van mensenhandel, en gedurende die periode over een arbeidskaart C te kunnen beschikken.

AUTOMATISCHE TOEKENNING VAN RECHTEN

- Volgens artikel 57§2 van de organieke OCMW-wet van 8 juli 1976, hebben mensen zonder wettig verblijf recht op medische zorgen via de

procedure ‘Dringende Medische Hulp’. Wanneer mensen zonder wettig verblijf medische zorgen nodig hebben dient een arts die behoefte te verklaren. Met dat attest moet men zich aandienen bij een OCMW voor een aanvraag. Vervolgens wordt er eerst een sociaal onderzoek uitgevoerd. Hierbij wordt er bekeken of de persoon in de betreffende gemeente verblijft en niet over eigen middelen beschikt om de medische zorgen zelf te bekostigen. Dit leidt tot grote vertragingen bij het verstrekken van de nodige zorgen, aangezien de behandeling van het dossier vaak meerdere weken duurt en de persoon ondertussen geen toegang heeft tot de nodige zorgen. Wij stellen daarom voor om het sociaal onderzoek preventief te laten uitvoeren zodat het recht op Dringende Medische Hulp kan worden geopend zodra de betrokkene behoefte heeft aan medische zorg. Daarnaast bevelen we aan om de procedure onder te brengen bij de mutualiteiten en een systeem van elektronische kaarten te ontwikkelen dat compatibel is met de bestaande technologische toepassingen voor vergoeding van zorgverstrekkers.

GARANDEREN VAN KWALITEITSVOLLE LOKALE PROACTIEVE DIENSTVERLENING

- In het vlaams decreet betreffende het integratiebeleid geeft de Vlaamse regering expliciet de opdracht om mensen zonder wettig verblijf een menswaardige begeleiding en oriëntatie aan te bieden met betrekking tot gezondheidszorg en onderwijs en gericht op de oriëntering naar een zinvol toekomstperspectief. Deze maatschappelijke opdracht wordt echter slechts beperkt ondersteund door de gesubsidieerde instellingen. Evenmin wordt er overleg gepleegd met betrokken actoren over de verschillende praktijkervaringen die reeds jaren zijn verzameld. Zo ontwikkelde een samenwerkingsverband van CAW's, Samenlevingsopbouw en integratiecentrum in

Brussel een methodisch kader dat de basis vormt voor de toepassing van toekomstoriëntering. Daarbovenop constateren we echter dat de uitsluiting van mensen zonder wettig verblijf steeds verder wordt doorgevoerd, wat het proces van toekomstoriëntering verder bemoeilijkt. De overheden beogen hiermee een optimale focus op vrijwillige terugkeer, maar desondanks verkiest het overgrote deel van de doelgroep een leven in de clandestiniteit omdat hun migratiedoelstelling niet werd gerealiseerd. Een proces van toekomstoriëntering kan enkel nut hebben indien er een aantal randvoorwaarden worden gecreëerd om de keuze voor een zinvol toekomstperspectief te ondersteunen. Hierbij denken we in eerste instantie aan toegang tot volwassenenonderwijs, alsmede vrijwilligerswerk en andere zinvolle activiteiten. Wij pleiten voor de actieve ondersteuning van professionals die mensen zonder wettig verblijf kunnen begeleiden en daar alle benodigde instrumenten voor aangereikt krijgen. De oriëntering naar een vrijwillige terugkeer vormt binnen die aanpak slechts een van de verschillende mogelijkheden, indien deze een duurzaam en zinvol karakter beoogt voor de betrokkene.

MINIMALE SOCIALE BESCHERMING

- In mei 2013 besliste de ministerraad om het systeem van tweedelijnsrechtsbijstand, beter bekend als pro-deo, te hervormen. Deze hervorming beoogt ondermeer de invoering van een remgeld voor de bijstand van een advocaat in bv. beroepsprocedures. Een dergelijke maatregel is een grote aantasting van de rechtspositie van mensen in armoede, asielzoekers en mensen zonder wettig verblijf. Om iedereen een gelijke kans te geven om zijn of haar rechten op te kunnen eisen indien deze niet automatisch worden toegekend, moeten economisch zwakke groepen ook in

de gelegenheid worden gebracht om deze via juridische weg af te dwingen. We eisen dan ook dat deze discriminerende maatregel niet zal worden doorgevoerd en van de minimale vereisten voor een regularisatieaanvraag van mensen zonder wettig verblijf is het beschikken over een feitelijke verblijfplaats. Langdurige dak- thuisloosheid is echter tegelijkertijd een van de voornaamste problemen van deze groep. Dit betekent dus dat de meest kwetsbare personen niet over een gelijke rechtspositie beschikken als zij in een betere economische situatie. Deze discriminatie dient weggewerkt te worden d.m.v. een instructie van de staatssecretaris voor Asiel en Migratie die mensen zonder wettig verblijf in staat stelt om een OCMW of advocaat te kiezen als administratieve referentie in België. De betrokken regularisatieaanvragers kunnen zich vervolgens op verzoek van de DVZ melden bij die OCMW's en advocaten om hun verblijf op het grondgebied te bevestigen.

- Bij de toekenning van Dringende Medische Hulp aan mensen zonder wettig verblijf wordt er veelal een onderscheid gemaakt tussen thuislozen en personen met een vaste verblijfplaats. De duur van het recht voor thuislozen is meestal beperkter in tijd. Gezien de precare levensomstandigheden van thuislozen zijn zij veel meer blootgesteld aan risico op ziekte en medische problemen is het niet logisch dat zij minder toegang krijgen tot gezondheidszorg. De administratieve stappen die steeds moeten worden ondernomen vormen voor thuislozen ook een extra obstakel. De Organieke wet betreffende de OCMW's van 8 juli 1976 zou daarom expliciet melding moeten maken van een gelijkwaardige toegang tot de procedure Dringende Medische Hulp voor iedereen.

GEZONDHEID

- Dringende Medische Hulp. Zie „Automatische

toekenning van rechten”.

- Een specifiek probleem dat zich manifesteert bij mensen in armoede en mensen zonder wettig verblijf is de beperkte tussenkomst in tandheelkundige kosten door de ziekteverzekeringen. Zo worden tandextracties en protheses niet vergoed. Met name bij mensen zonder wettig verblijf is dit een veel voorkomend fenomeen, aangezien zij de behandeling lang uitstellen omdat zij niet over eigen financiële middelen beschikken. Dit leidt tot schrijnende situaties waarbij mensen omwille van chronische pijn ook niet meer kunnen eten, waardoor hun algemene gezondheid wordt aangetast. We verzoeken de federale minister van Volksgezondheid om in overleg met het RIZIV de tandheelkundige zorgen voor mensen zonder wettig verblijf en mensen in armoede op te nemen in de nomenclatuur van geneeskundige verstrekkingen die worden vergoed.
- Omwille van de moeilijke levensomstandigheden van mensen zonder wettig verblijf ondervinden zij in veel sterkere mate problemen op het vlak van geestelijke gezondheid. Het „Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de bepaling van de patiëntbijdrage in de centra voor geestelijke gezondheidszorg” van 5 oktober 2012 regelt ondertussen de kosteloze toegang tot de Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg. Dit is een belangrijke stap vooruit, maar verzekert alleen de hulpverlening aan Nederlandstalige zorgvragers. We roepen daarom ook de overige gemeenschappen op om soortgelijke maatregelen te voorzien. De bevoegde administraties dienen er verder op toe te zien dat de toegang tot zorg optimaal blijft. Indien blijkt dat de capaciteit van de CGG niet voldoende is om een adequate zorg aan te bieden zou de federale minister van Volksgezondheid met het RIZIV de psychologische bijstand voor mensen zonder wettig verblijf en mensen in armoede moeten opnemen in de nomenclatuur van geneeskundige

verstrekkingen die worden vergoed.

- In juni 2013 deed kinderpsychiater Peter Adriaenssens de oproep om voorzichtig om te gaan met de uitwijzing van personen naar conflictgebieden omwille van de impact op de geestelijke gezondheid van zowel kinderen als volwassenen. In afwachting van de resultaten van wetenschappelijk onderzoek over de mogelijke impact roepen we op tot een moratorium op het uitwijzen van minderjarigen en hun families.
- Vele mensen zonder wettig verblijf die een regularisatie aanvragen om medische redenen (Art. 9ter Vreemdelingenwet 1980) zijn niet in staat om voldoende bewijsmateriaal te verzamelen om hun dossier te staven omwille van de precaire levensomstandigheden. Zij dienen te argumenteren waarom er voor hen persoonlijk „een reëel risico voor het leven of de fysieke integriteit of een reëel risico op een onmenselijke of vernederende behandeling wanneer er geen adequate behandeling mogelijk is in het herkomstland of land van wettig verblijf” bestaat. Dit houdt grotendeels in dat men over uitgebreide documentatie dient te beschikken over de toegang tot medische zorg in het land van herkomst, zowel op financieel vlak als de beschikbaarheid ervan. Het behoeft weinig uitleg dat dit een moeilijke opgave is voor personen die zich hier reeds bevinden en over het algemeen ook niet langer over financiële middelen beschikken om dergelijke documentatie te verzamelen. Wij doen daarom de aanbeveling om een onafhankelijke database op te richten die zowel ter beschikking staat van de DVZ als advocaten en juristen. In deze database is informatie opgeslagen met jurisprudentie over medische regularisatie, en landeninformatie m.b.t de gezondheidszorg.

ONDERWIJS

- Samenlevingsopbouw Brussel verdedigt het recht op onderwijs voor iedereen, dus ook voor mensen zonder wettig verblijf. Dit grondrecht wordt ondermeer benadrukt in artikel 26 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Het Onderwijsdecreet XXI, waarin de uitsluiting van mensen zonder wettig verblijf uit het Nederlandstalig volwassenenonderwijs werd bepaald, beschouwen we dan ook als een discriminerende maatregel die indruist tegen internationale verdragen. Om die reden blijven we dan ook pleiten voor de vernietiging van het Onderwijsdecreet XXI.
- Zolang het recht op onderwijs niet voor iedereen vanzelfsprekend gewaarborgd is, zijn er een aantal omstandigheden waarin het noodzakelijk is dat men onderwijs volgt. Ouders van schoolgaande kinderen moeten bijvoorbeeld tenminste in staat zijn om

taalonderwijs te volgen van het gewest waarin de kinderen naar school gaan. Daarnaast zouden personen die zich engageren voor een vrijwillige terugkeer ook toegang moeten krijgen tot een gepaste opleiding die de kansen voor een duurzame terugkeer vergroot. De persoon krijgt een verlenging van het Bevel om het Grondgebied te Verlaten (Bijlage 13) voor de duur van de opleiding.

- Alle kinderen die in België verblijven zijn onderworpen aan de leerplicht, ook indien zij niet over een wettig verblijf beschikken. De ouders van deze kinderen hebben echter geen recht op noch een inkomen uit arbeid, noch een vervangingsinkomen. Vele ouders kunnen daarom de schoolkosten niet dragen waardoor veel kinderen niet naar school gaan en de ouders mogelijk beboet worden. De verschillende gemeenschappen zouden een schoolfonds moeten voorzien voor gezinnen die omwille van hun administratieve situatie niet in staat zijn om hun kinderen naar school te laten gaan.
- Het aantal mensen dat een omscholing volgt naar knelpuntberoepen komt niet overeen met het aantal vacatures voor deze knelpuntfuncties. Wij roepen de gewesten dan ook op om decretaal de toegang tot deze opleidingen open te stellen voor personen met een precair verblijfsstatuut of hangende verblijfsaanvraag. Indien de verblijfstitel van deze personen bestendig wordt zijn zij reeds klaargestoomd voor de arbeidsmarkt. Hiermee vermijden we dat hun integratietraject pas wordt ingezet op het moment dat zij over een wettig verblijf beschikken.

Foto: Meeting

MOBILITEIT

- Tijdens controles op een geldig vervoersbewijs door de gewestelijke vervoersmaatschappijen; De Lijn, MIVB en TEC, worden verschillende bevoegdheden door elkaar gebruikt. In een aantal gevallen wordt er bijstand verleend door de politiediensten om het tonen van een identiteitsbewijs door zwartrijders kracht bij te zetten. Controleurs van de vervoersmaatschappijen hebben nochtans wel de bevoegdheid om de identiteit te bevestigen om de persoon in kwestie te kunnen beboeten. Deze praktijk heeft voor mensen zonder wettig verblijf echter een onevenredig neveneffect, zoals bij de controles op de werkvloer. Zij riskeren immers een opsluiting en bijgevolg een uitwijzing, als gevolg van een kleine overtreding. Wij roepen de gewestelijke vervoersmaatschappijen, politie-diensten en betrokken federale overheden dan ook op om uitsluitend toe te zien op handhaving van de vervoersreglementering.
- Daklozen (ook de mensen zonder wettig verblijf) die de nacht doorbrengen in

opvangstructuren in het kader van het Federaal Winterplan moeten gratis toegang krijgen tot het openbaar vervoer om ter plaatse te geraken.

R ECHT OP BURGERSCHAP VOOR PAPIERLOZEN: UTOPIE OF REALITEIT?

Thomas Swerts, Doctoraatskandidaat in de sociologie aan de University of Chicago

In de hedendaagse rechtsstaat geniet elke burger in principe rechtszekerheid en rechtsgelijkheid. De historische ontwikkeling van de rechtsstaat had mede als doel om machtsmisbruik vanwege de overheid in te beperken. Grondrechten maken integraal deel uit van deze constructie. De ontwikkeling van het idee van grondrechten is nauw verbonden aan de vorming van de natiestaat. In de 19de eeuw werd toegang tot grondrechten afhankelijk gemaakt van volwaardig lidmaatschap van de nationale gemeenschap. Hoewel internationale verdragen sinds de tweede helft van de 20ste eeuw grondrechten trachten te garanderen over landsgrenzen heen blijft de natiestaat vooralsnog over de soevereiniteit beschikken om te bepalen wie toegang krijgt tot burgerschap, en bijgevolg, grondrechten.

Westerse landen houden halsstarrig vast aan dit exclusieve nationale burgerschapsconcept. Desalniettemin worden overheden in Europa al decennia lang geconfronteerd met de realiteit van globale migratie. In respons kondigden landen als België, Duitsland en Frankrijk in de jaren '70 een migratie-stop af. Bijgevolg werden meer en meer migranten verbannen naar een leven in de clandestiniteit. Deze collectieve ontkenning van de migratierealiteit wordt tot op de dag van vandaag in stand gehouden. Het Belgische regularisatiebeleid is een goed voorbeeld. Langs de ene kant worden „niet-burgers” hoe langer hoe meer de toegang tot rechten en diensten ontzegd. Zo wordt een klasse rechtelozen gecreëerd die het slachtoffer wordt van uitsluiting van medische zorg, onderwijs, minimale sociale bescherming, politieke participatie en uitbuiting door werkgevers, huismelkers, en politiegeweld. Langs de andere kant werden

bij wijze van „uitzondering” collectieve regularisaties georganiseerd in 1974, 1999 en 2000. Deze regularisaties hanteren criteria die noodgedwongen de verdeling van migranten in zij die papieren „verdienen” en zij die dat „niet verdienen” inhoudt. De arbitraire manier waarop deze criteria worden vastgelegd en hun beperkte geldigheid in de tijd ondergraven verder de rechtszekerheid van papierlozen.

In dit licht wil ik dan ook de Brusselse beleidsaanbevelingen van Samenlevingsopbouw m.b.t. migranten in een preciaire verblijfssituatie situeren. Samenlevingsopbouw Brussel neemt een unieke plaats in het middenveld in in die zin dat zij een van de weinige organisaties is die de actieve participatie van mensen zonder papieren in het publieke debat tracht te bevorderen. Zo heb ik tijdens mijn doctoraatsonderzoek kunnen vaststellen hoe ondersteuning wordt geboden aan initiatieven zoals het Collectif Sans-Papiers Belgique, een organisatie geleid door en voor mensen zonder papieren die tot doel heeft de stem van alle papierlozen te vertegenwoordigen. Wanneer Samenlevingsopbouw Brussel dan ook argumenteert dat het vrijwaren van grondrechten voor mensen zonder papieren een cruciale voorwaarde is om menselijke waardigheid te kunnen waarborgen, moet erkend worden dat deze stellingname is geïnformeerd door haar ervaring in de begeleiding en ondersteuning van mensen zonder papieren. Zonder meer zijn de voorgestelde maatregelen rond grondrechten inzake wonen, tewerkstelling, onderwijs, sociale bescherming, gezondheid en mobiliteit niet alleen politiek, maar ook moreel noodzakelijk om de rechtszekerheid en rechtsgelijkheid van mensen zonder papieren te garanderen. Ook haar oproep tot een structurele hervorming van het arbeidsmigratiebeleid is hoogst urgent.

De vraag blijft echter wat de kern van de problematiek is: de toenemende restrictie van rechten voor mensen zonder papieren of het gebrek aan, recht op burgerschap? Met andere woorden, moet migratiebeleid trachten rechten te garanderen voor migranten die geen aanspraak kunnen maken op burgerschap of moeten de criteria waarmee toegang tot burgerschap gedefinieerd worden in vraag gesteld worden? De sans-papiers beweging klaagt de positie van rechtsonzekerheid en rechteloosheid die mensen in een precare verblijfssituatie kenmerkt aan. „Sans papiers,” mais pas sans droits, is een slogan die vaak weerklinkt in de Brusselse straten. Maar vooreerst eisen zij het „recht op rechten”. Dit recht kan binnen de huidige configuratie enkel gegarandeerd worden door toegang tot burgerschap. In die zin is het recht op burgerschap dan ook hun primaire bekommernis en zijn de grondrechten die daarmee gepaard gaan van secundair belang.

Het politieke klimaat in België is momenteel ongunstig t.o.v. rechten-claims door mensen

zonder papieren. De categorieke weigering om in te gaan op acties zoals de hongerstaking in de VUB en de starre houding in symbooldossiers van „modelmigranten” als Parweiz en Navid zetten dit in de verf. Door politieke acties van mensen zonder papieren af te doen als „emotionele chantage” delegitimiseert staatssecretaris Maggie De Block bovendien elke vorm van representatie. Op die manier wordt één van de fundamentele principes van de rechtsstaat, en bij uitbreiding, de democratie geschonden, nl. het recht van diegenen die onderworpen worden aan het gezag van de staat om inspraak te hebben op de besluitvorming. Gezien de huidige situatie is zelfs dit minimum-bod van grondrechten voor niet-burgers zo goed als zeker politiek onhaalbaar. Desondanks blijft de vraag of een meer rechtvaardige samenleving bereikt wordt door het verbeteren van de rechtspositie van niet-burgers dan wel door het herdenken van de fundamentele waarop burgerschap gestoeld is an sich.

Foto: De meeting

MENSEN IN EEN PRECAIRE VERBLIJFSSITUATIE

ZIJN MENSEN IN ARMOEDE

Gregory Cremmerye – Coördinator
Brussels Platform Armoede)
Bijdrage in eigen naam

KWETSBAAR

Er is mij gevraagd om met mijn armoedebril op een reflectie te schrijven op de beleidsaanbevelingen van Samenlevingsopbouw Brussel omtrent migranten in een precare verblijfssituatie. Ik vond dit een vreemde vraag. Hoe kan je nu niet de armoedeproblematiek bespreken van deze groep Brusselaars?

Toch blijft het belangrijk om te benadrukken dat deze migranten mensen in armoede zijn. Ten eerste omdat er zo nog op gewezen wordt dat het mensen zijn. Bijgevolg kunnen ze aanspraak maken op de mensenrechten waar men hier zo trots op is. Het steeds hardere en repressievere beleid ten aanzien van mensen in een precare verblijfssituatie leidt er toe dat het van belang blijft om dergelijke evidentie te blijven herhalen.

Ten tweede moeten we er ook blijven op hameren dat het mensen in armoede zijn. Ze behoren tot de groep van de meest kwetsbare armen. Dit zien we duidelijk in de beleidsaanbevelingen die gepresenteerd worden inzake de daklozenopvang. Ze lopen bijna 100% gelijk met deze die door het Brussels Platform Armoede naar voor geschoven zijn.

Binnen de Brusselse verenigingen waar armen het woord nemen zijn mensen ongeacht hun verblijfssituatie lid van de organisatie. Vanuit het beleid of andere diensten merken we echter dat ze toch anders behandeld worden. Het feit dat ze op geen enkele officiële steun kunnen rekenen is intussen geweten. De beslissing van minister Pascal Smet om hen de toegang tot het volwassenenonderwijs te ontzeggen heeft ook heel wat stof doen opwaaien. De tactiek vanuit het beleid, die jammer genoeg al te vaak zonder

morren wordt uitgevoerd door het middenveld, om een wig te drijven tussen armen met en zonder papieren lijkt geen grenzen te kennen. Zo blijkt het nu nodig te zijn voor de VGC om te stipuleren dat mensen zonder wettig verblijf geen gebruik zullen mogen maken van de vernieuwde vrijetijdspas Paspartoe. Zo'n verdel en heers politiek mogen we nooit aanvaarden. Het is niet de ene arme die de centen, woning, dienstverlening, ... van een andere afpakt. Het armoedeprobleem is veel structureler en lost men niet op door te rommelen met wachtlijsten en het herdefiniëren van wie recht heeft op wat.

WERK VOORWAARDE VOOR BURGERRECHTEN?

De dwang om groepen in kwetsbare situaties te laten concurreren met elkaar, om aan te geven wie toch het meest steun verdient schemert volgens mij ook door in de hier voorgestelde beleidsaanbevelingen. „Onze ervaring leert immers dat de gemiddelde migrant een grote bereidheid heeft om op actieve wijze een bijdrage te leveren aan onze maatschappij, óók via economische activiteiten.” Deze zin uit het memorandum is zeker niet onschuldig. Ik begrijp helemaal dat Samenlevingsopbouw Brussel er voor kiest om te vertrekken vanuit de kracht van de groep waar ze mee aan de slag gaat. Het feit dat alle migranten in een precare verblijfssituatie werknemers zijn is zeker relevant. Dat en hun aantal zijn de enige zaken van waaruit ze een krachtsverhouding kunnen opbouwen om hun eisen te stellen. Het lijkt me ook de beste manier om het aan te pakken. Voor de hervormingen van het kiesstelsel hadden

arbeiders in dit land ook niets te zeggen. Het is door zich syndicaal te organiseren dat ze er in geslaagd zijn om mee te tellen. Letterlijk, hun stem werd meegeteld tijdens verkiezingen. Toch stoort hoger vermelde zin me. Misschien onbewust, schrijft men zich hier in, in het activeringsdiscours. Kort samengevat luidt dit discours zo: enkel wie werkt krijgt het recht op ondersteuning. Tegenwoordig is het zelfs niet meer wie wil werken of werk zoekt. Het ontbreken van een job is een eerste aanwijzing van werkonwilligheid. Ook dit discours zorgt voor een wig tussen de kwetsbare groepen. Ook hier is het probleem structureel. Er moeten genoeg jobs aanwezig zijn. Ik wil Samenlevingsopbouw Brussel ook waarschuwen voor het hanteren van zo'n discours. Het keert zich tegen de groepen waar we voor opkomen.

Jaren hebben de verenigingen waar armen het woord nemen gepleit om mensen op invaliditeit of werklozen toe te staan om vrijwilligerswerk te doen. Deze eis werd ook ingekleed in een activeringsdiscours. Deze mensen moesten het recht krijgen om bij te dragen aan de samenleving. Het heeft niet lang geduurd voordat het beleid voorstellen lanceerde om wie een uitkering heeft verplicht vrijwilligerswerk te laten doen.

Ik wil met een positieve nood eindigen. Wat het opbouwwerk in Brussel doet met migranten in een preciaire verblijfssituatie is ontzettend belangrijk. Niet enkel in Brussel maar in heel het land. Doe zo voort!

Foto: De meeting

B

ELEIDSAANBEVELINGEN MET BETREKKING TOT EEN DUURZAME LEEFOMGEVING

INLEIDING

In het regeerakkoord van juli 2009 getiteld *Een duurzame ontwikkeling van het Gewest ten dienste van de Brusselaars* heeft de Brusselse regering heel wat intenties opgenomen met betrekking tot de brede sfeer van de fysieke en sociale leefbaarheid, de duurzame woonomgeving van de stad en haar bewoners. Daarbij valt op hoeveel plannen er wel niet in het vooruitzicht worden gesteld of ten uitvoer zullen worden gebracht: regenplan, geluidsplan, afvalbeleidsplan, mobiliteitsplan, Gewestelijk plan voor duurzame ontwikkeling ... De lat wordt hoog gelegd en vermits de regering zich ten dienste stelt van de Brusselaars zijn ook de beloftes om deze burgers meer en beter te laten participeren bij ontwerp en uitvoer van deze plannen niet van de lucht.

Op het ene regeerakkoord volgt onvermijdelijk na luttele jaren het andere. Tijd dus om in de aanloop naar de verkiezingen van mei volgend jaar alle partijen met bestuursambities te informeren omtrent desiderata in de sfeer van de fysieke en sociale leefbaarheid van deze stad. Vermits het hier een zeer breed beleidsterrein betreft beperken we ons zoals in de algemene inleiding aangekondigd tot een aantal facetten waar opbouwwerkprojecten zich concreet op toeleggen. Ook wensen we voorstellen te ontwikkelen vanuit de belevingswereld van wijkbewoners, vanuit hoe zij planning en uitvoering van bepaalde beleidslijnen ervaren. We staan ook maar oppervlakkig en a.h.v. een korte algemene schets stil bij het luik evaluatie van de uitvoering van beleidsbeslissingen. Voor een gedetailleerde stand van zaken rond concrete dossiers kan men bij andere organisaties terecht ⁽¹⁾. Algemeen en bij wijze

van understatement kunnen we stellen dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op het vlak van leefbaarheid niet scoort als de beste leerling van de klas. De vele plannen hebben vaak de bedoeling om inhaaloperaties te initiëren maar goede intenties, beloftes zeg maar, verzanden maar al te vaak in het getouwtrek onder de vele beleidsniveaus die Brussel rijk is of botsen op de macht van externe spelers die hun belangen in Brussel wensen te vrijwaren. Beide gegevens, niet zelden in combinatie, maken het voor de man en de vrouw in de straat niet makkelijk om zijn en haar stem in het beleid vertaald te zien. Ook hier is de kwestie van (her)verdelen (van macht en invloed) aan de orde. Een leefbare stad is een onderhandelde stad. Aldus is een duurzame woonomgeving de vrucht van een compromis en niet van een vooraf bepaalde en opgedrongen consensus. Laten we bij dat laatste beginnen.

DEMOCRATIE EN BESLUITVORMING

Bij de heraanleg en uitbreiding van het gewestelijke Bonneviepark, ontstaat vanuit leefmilieu Brussel het idee om een straat volledig te integreren in het park en op termijn ook een tweede. Slechts 3 maanden (waarvan 2 maanden zomervakantie) voordat het ontwerp van heraanleg definitief moet opgemaakt en goedgekeurd worden, krijgen de bewoners een voorontwerp te zien.

De bewoners reageren vooral zeer negatief omdat ze pas als laatste op de hoogte gebracht worden van deze voor hen toch wel ingrijpende verandering. En ook al is het voorontwerp nog niet definitief, de periode is veel te kort om tot een gezamenlijk plan te komen. Ze vinden dat het plan hen opgedrongen wordt.

Het feit ook dat er geen tijd voorzien wordt om een testfase in te lassen stoot op veel weerstand. De bewoners denken eraan om juridische stappen te ondernemen, indien er geen enkele tegemoetkoming komt.

Participatie is belangrijk in elke fase van elk beslissings-proces. Omdat participatie draagvlak en betrokkenheid creëert. Maar vooral omdat mensen het recht hebben om mee na te denken en te beslissen over de inrichting en vormgeving van hun samenleving. Als we het voorbeeld nemen van de herinrichting van het Fontainaspark zien we dat participatie dode letter blijft. In de eindfase van het ontwerpproject bewoners informeren en bevragen, is geen modelvoorbeeld van participatie, verre van. De grote lijnen waren reeds uitgestippeld en hierbij werden wijkbewoners niet betrokken. Enkel meningen en voorstellen verzamelen met betrekking tot de inplanting van banken en speeltuigen is niet voldoende. Ook bij de manier waarop bewoners gemobiliseerd en bevraagd werden, hebben we bedenkingen. De sessies in het park zijn een eerste stap in de goede richting maar om bewoners echt te bereiken moet men nog meer uit zijn kot komen en vindplaatsgericht te werk gaan. Anders riskeert men slechts die groep te bereiken die de geijkte kanalen reeds kent om zijn stem te laten horen. Men moet langsgaan bij bestaande groepen: verenigingen waar armen het woord nemen, vrouwengroepen, alfabetiseringsgroepen, kinderwerkingen, bewonersgroepen,... Bewoners opzoeken op plekken waar ze vaak komen: de markt, scholen, kerkdiensten en moskeeën, parken en pleinen, OCMW's, cafés,... zodat de consultatie niet beperkt blijft tot de toevallige gebruikers van het park op één moment. Dit is uiteraard allemaal zeer tijds- en arbeids-intensief. Naast architecten, die deskundig zijn in het ontwerpen en vormgeven van een plan, is er dus nood

aan procesbegeleiders, met ervaring in het opzetten van participatieve bewonersprocessen. Architecten en participatiebegeleiders kunnen hierbij zeker complementair zijn en elkaars deskundigheid wederzijds aanvullen.

Probleem

Spijts de vele intenties, verspreid over het huidige regeerakkoord, laat de kwaliteit van de burgerparticipatie en vooral de mate waarin de uitkomsten van deze participatie in het concrete beleid meegenomen worden, nog steeds te wensen over. Aan inspraakorganen is er niet direct gebrek. Bewonersbetrokkenheid bij de opmaak van plannen op strategisch niveau (GPD0) of op wijkniveau middels de wijkcontracten is in principe aanvaard. In de sociale huisvestingssector functioneren de huurdersadviesraden. De participatiecultuur van gekozen volksvertegenwoordigers, en gelet op de bestuurlijke verwevenheid zowel lokaal als gewestelijk, is echter nog steeds niet van die aard dat deze structuren hefbomen zijn in een participatieve democratie.

Het komt er ons inziens niet op aan het arsenaal van inspraakstructuren uit te breiden, als wel ze grondig op hun werking te evalueren en ze aan te passen in de richting van meer participatieve efficiëntie en effectiviteit.

Onze aanbeveling in een notendop

Elk lopend of gepland participatietraject dient gescreend te worden op volgende aftoetsingsvragen ^(II).

- In welke fasen van het beslissingsproces speelt participatie een rol?

-Het maakt verschil of burgers reeds in een verkenningsfase worden betrokken dan wel of hen een bepaald voorstel ter informatie wordt meegedeeld.

-Dit zegt veel over de plaats van het traject op de participatieladder.

- In welke mate zijn doelstellingen en regels van het participatietraject duidelijk? Gaat het bvb om beleidsadvies of coproductie van beleid? Ook dat houdt verband met de plaats van het traject op de participatieladder.
- Liggen de juiste discussiepunten op tafel? Burgers alleen laten discussiëren over randfenomenen leidt tot frustratie en protest.
- Zitten alle betrokken partijen rond de tafel? Direct omwonenden van een speelplein hebben wellicht andere belangen dan niet omwonende gebruikers.
- Krijgt iedereen die wil de kans om te participeren? Selectiecriteria die het deelnemersveld inperken moeten duidelijk en objectief zijn.
- Zijn methodes en technieken die aangewend worden van die aard dat ze veel mensen in staat stellen om deel te nemen?
- Ritme, plaats, tijdstip en aangewende methodes zijn belangrijke omgevingsvoorwaarden voor zo breed mogelijke participatieprocessen.
- Is er extra ondersteuning voor minder invloedrijke mensen en groepen?
- Hiermee staat of valt het democratisch karakter van een participatietraject.
- Zijn er deskundige procesbegeleiders voorhanden?
- Professioneel geschoolde, onafhankelijke procesbegeleiders met een duidelijk mandaat zijn een must.
- Wordt voldoende zorg besteed aan informatie en feedback?

- Goede, begrijpbare en tijdige informatie vooraf en duidelijke verslaggeving zorgen ervoor dat burgers zich ernstig genomen voelen.
- Zijn bestuurders bereid lessen te trekken uit voorbije participatietrajecten? Dit is de bereidheid om op grond van voorgaande 9 toetsings-vragen toekomstgericht verbeteringen aan te brengen.

Het zou van een grote stap voorwaarts getuigen mocht de toekomstige bewindsploeg zich er toe verbinden om werk te maken van een participatiecharter waarin bovenstaande kwaliteitscriteria zijn vervat. Gelet op de verwevenheid van de talrijke Brusselse bestuursniveaus zou het Gewest hier ook een sensibiliserende rol moeten vervullen.

DUURZAME WIJKCONTRACTEN

De Gierstraat in Brussel-centrum vormt een goed voorbeeld van de „naden” die kunnen ontstaan als de begrenzingen van wijkcontracten niet goed op elkaar afgestemd worden. Deze woonstraat heeft relatief recent een wijkcontract zien langskomen waarbij de omliggende openbare ruimte en aangrenzende straten heraangelegd zijn. Zelf is deze straat echter overgeslagen bij deze renovatie-operaties en ligt er vandaag nog bij als in de jaren 1980: oude stoepen waarvan de tegels vaak losgewrikt zijn of scheef gereden of door parkerende auto's. Ook in het wegdek zelf is de oude kasseilaag terug zichtbaar doorheen gaten in het bovenliggende asfalt. Te veel bewoners in te kleine private huurwoningen die in een te slechte staat verkeren. Dat is, met enig gevoel voor veralgemening, de dwarsdoorsnede van de woonsituatie in de Anneessenswijk. Als er dan in het kader van een Wijkcontract 65 nieuwe, openbare woningen gebouwd worden, mag er

verwacht worden dat die mee ingezet zullen worden om mee aan dit probleem te verhelpen; dat dit dus als een opportuniteit gezien wordt om mensen beter te huisvesten en aansluitend geprobeerd wordt het oude woningenbestand onder handen te nemen via renovatie (al zij het langzaam en geleidelijk). Dat dit dan bij voorkeur voor bestaande bewoners moet gebeuren is een premisse die misschien voor sommige betrokken partijen wel ver gaat.

Maar als het tegenovergestelde gebeurt, namelijk dat er aan de hand van de prijszetting en vanuit een uitgesproken politieke wil een nieuw en meer vermogend publiek wordt aangetrokken die meteen het topsegment van de lokale woningmarkt komt 'inpalm', dan schiet een wijkcontract volgens ons zijn doel voorbij als revitalisatie-instrument, of verdient het alleszins niet het prefix 'duurzaam'.

Probleem

Wijkcontracten zijn een beleidsinstrument om wijken te herwaarderen, te revitaliseren. Dit uit zich onder meer door het opkalefateren van het publiek domein, m.a.w. door de fysieke leefbaarheid lokaal te verbeteren. In Brussel vormen ze een van de belangrijkste instrumenten van geïntegreerde stedelijke ontwikkeling, naast huisvesting een tweede interventie-as om sociale menging en het vermeende gebrek aan sociale cohesie in achterstandswijken te bevorderen resp. in te dijen (*III*). Het verbeteren van de levensomstandigheden van de maatschappelijk kwetsbare bewoners in zo'n wijk (door de keuze van perimeters voor wijkcontracten gaat het over socio-economisch achtergestelde wijken), blijkt niet het prioritaire doel van een wijkcontract. Wijkcontracten hebben vooral oog voor de territoriale aspecten. Op hun conto staan verhoogde leefbaarheid door ingrijpende saneringen en door het versterken

van de economische basis van de betreffende wijken. Een meer mensgerichte evaluatie zou ook de kosten van gentrificatie in beeld brengen: sociale verdringing, verbreken van netwerken, toenemende polarisatie tussen groepen. Voor zover wijkcontracten vooruitgeschoven worden als hefboomen in de strijd tegen de armoede, zou hier sprake kunnen zijn van een beproefde tactiek van windowdressing.

De zwaktes van de Duurzame Wijkcontracten situeren zich o.a. op 3 dimensies: (1) de eendimensionale tussenkomst ten nadele van een complexe meersporenaanpak; (2) kortstondige interventies ten nadele van ondersteuning op de lange termijn; (3) versnipperd over wijken ten nadele van een coherent beleid over de buurtgrenzen heen.

- 1 De beleidskeuze om hoofdzakelijk in te zetten op fysieke leefbaarheid getuigt van een wat eendimensionale visie op stadsontwikkeling. Het versterken van verzwakte wijken, of toch de aanzet die wijkcontracten daartoe horen te geven, wordt niet opgevat als een meersporenaanpak: er zijn tal van andere factoren die mee de „sterkte“, de levenskwaliteit van een buurt bepalen en waaraan een duurzaam wijkcontract weinig of niks verhelpt. De woon-situatie van mensen, hun inkomenssituatie, een betere toegang of toeleiding tot de arbeidsmarkt, kortom in brede zin het zgn. garanderen van grondrechten. Vandaar de bekende verwijten dat wijkcontracten holle windowdressing zijn, ze meer met stadsmarketing te maken hebben (al dan niet gelabeld met de term 'neoliberaal') dan met sociale wijkontwikkeling, en steeds de indruk wekken minstens evenveel bedoeld te zijn voor het aantrekken van een nieuw (middenklasse)publiek dan het effectief versterken van het huidige (cfr. de prijszetting bij nieuwe woningen).

2 Het lijkt tot nu toe niet te lukken om in de korte tijdspanne van vier jaar plus opleverings-termijnen de geïmagineerde wijken echt en blijvend te versterken op alle verschillende beleidsdomeinen: jeugd, sport, werk, huisvesting, veiligheid, sociocultureel... Via projectsubsidies kan inderdaad remedie geboden worden aan bepaalde knooppunten, maar de complexe realiteit en de gepaste veelzijdige aanpak vergen vaak een langer durende ondersteuning, en opgestarte projecten vinden niet altijd financiële middelen om na de vier jaar verder gezet te worden.

3 Een derde zwakte lijkt ons de kleinschalige territoriale aanpak waarbij op basis van socio-economische kenmerken een interventie-perimeter wordt vastgelegd waarbinnen dan geïnvesteerd wordt. Hoewel die gebiedspecifieke benadering tal van voordelen heeft om kort op de bal te spelen, geeft het aanleiding tot twee risico's. Enerzijds een gebrek aan continuïteit of stroomlijning van de beleidsacties over de verschillende wijken heen. Door de wil om de federale en gewestelijke gelden gedoseerd te besteden over de negentien gemeenten ontstaat er een soort beurtrol of wijkcontractenwachtlijst voor wijken en kan er makkelijk een decennium zitten tussen de renovatie van twee naast elkaar gelegen buurten. Het kan ook dat een bepaalde buurt niet aan alle selectiecriteria voldoet voor een wijkcontract en zo geen aanspraak kan maken op budgetten voor bv. een sportzaal of een jeugdwerking. Anderzijds vormen zich problemen met het op elkaar aansluiten van wijkcontractperimeters; zo gebeurt het dat bepaalde straten en openbare (rest?)ruimtes meermaals worden overgeslagen bij de toekenning van wijkcontracten, en dus nog steeds wachten op renovatie terwijl de omgeving telkens wel onder handen wordt genomen (cfr. Gierstraat in Brussel-centrum).

Onze aanbeveling in een notendop

Meer algemeen zou het Gewest, door betere coördinatie en samenspel van de hefboomen die het nu ter beschikking staan, een permanent ontwikkelings- en ondersteuningsbeleid kunnen voeren voor wijken die ze als verzwakt beschouwt, en dit in plaats van, of in combinatie met de meer punctuele duurzame wijkcontracten. Buurten hoeven zo niet meer te wachten tot er weer een wijkcontract voorbijkomt en lokale knooppunten kunnen langer (misschien zelfs blijvend?) worden opgevolgd, vanuit een sterk gewestelijk stedelijk beleid dat de lokale expertise en samenwerking met de gemeenten behoudt maar meer overzicht inbouwt en meer coördinerend optreedt voor problemen en knooppunten die om een integrale beleidsaanpak vragen, over wijkgrenzen heen.

Concreet vragen wij

1. Intensievere beleidsaandacht en meer geld voor de andere aspecten van achterstelling: een sociaal verantwoorde revitalisatie van een wijk gaat verder dan het fysieke aspect van de openbare ruimte, en focust op het verbeteren van de leefomstandigheden van de huidige bewoners. Niet sociale menging maar sociale stijging moet de beleidsfocus zijn. Het verbeteren van de woonsituatie van arme wijkbewoners impliceert effectief tussenkomen op vlak van comfort, hygiëne, veiligheid, leefruimte en huurprijzen (regulering van huurprijzen, (meer) gesubsidieerde woningenrenovatie, een veel socialere prijszetting voor nieuwbouwwoningen binnen wijkcontracten)
2. Langere lokale ondersteuning op bepaalde vlakken, bvb. bij het uitstippelen, ontwikkelen en bijsturen van een jeugd- veiligheid- of ander beleid op maat van de wijk, zou de mogelijkheid moeten hebben om de looptijd van een wijkcontract te overschrijden en bv. een tienjarenplan jongerenwerkloosheid uit te werken

3. Mogelijkheid tot thematische interventies, tegelijk over heel het Hoofdstedelijk Gewest: vele noden die in verschillende achterstandswijken bestaan, zouden misschien beter samen en tegelijk worden aangepakt in plaats van met het huidige beurtrolsysteem. Zo zou bijvoorbeeld de hoognodige vergroening van de eerste kroon of arme sikkels rond de Vijfhoek als één samenhangende operatie aangepakt kunnen worden, met afstemming van de inplanting van parkjes, vergroening van straten enz. Voor sommige noden zou op een meer coherente manier dan nu gezocht moeten kunnen worden naar oplossingen waar meerdere betrokken buurten baat bij hebben.

ZACHTE MOBILITEIT

In het algemeen werden bij de laatste plannen van heraanleg in Molenbeek in het kader van het wijkcontract cinema Bellevue parkeerplaatsen verwijderd. Deze plannen werden uitgevoerd door de gemeente in samenspraak met het Brussels Gewest. Er werden geen concrete alternatieven aangeboden wat betreft parkeermogelijkheid, behalve de Brunfaut ondergrondse parking waar men tegen betaling kan parkeren. Maar er werd ook niet met bewoners concreet gesproken over hoe zij hun dagelijkse verplaatsingen kunnen realiseren zonder een wagen, er werd dus niet concreet samen met hen gezocht naar oplossingen.

Het ontwerp van uitbreiding van het gewestelijk Bonneviepark voorziet in de opslorping van een straat die als woonerf volledig geïntegreerd wordt zonder toegang voor de auto, ook niet om te laden en te lossen voor de deur. De omwonenden vinden dat het Bonneviepark hen soms meer lasten dan lusten oplevert en zien het niet zitten dat men geen mogelijkheid heeft om te laden en te lossen voor hun woningen en dat de parkeerplaatsen in de straat allemaal verdwijnen.

Probleem

De veralgemeende verkeerscongestie in het Brussels hoofdstedelijk Gewest zorgt voor zware leefbaarheidsproblemen, meer specifiek op het vlak van het beslag op de openbare ruimte, de mobiliteit en de gezondheid. Met het vooruitschuiven van het STOP-principe – aandacht, in afnemende volgorde, voor Stappers, Trappers, Openbaar vervoer en Privévervoer – had het huidige regeerakkoord, naar Brusselse maatstaven, niet minder dan een copernicaanse omwenteling voor ogen. Deze ambitie werd onlangs nog, naar aanleiding van autoloze zondag 2013, krachtig in de verf gezet. Ook het Iris-2 mobiliteitsplan gaat uit van een vermindering met 20 % van de verkeersdruk door privé-voertuigen. Men is het er onder deskundigen over eens dat een aangepast parkeerbeleid hierin een cruciale hefboom vertegenwoordigt. Parkeerplaatsen leggen groot beslag op de ruimte. In zoverre het aanbod kleiner is dan de vraag geeft dit aanleiding tot een voor de zwakke weggebruiker levensgevaarlijke situatie van het illegaal (dubbel) parkeren. Verkeersplaatsen zorgen voor een aanzuigeffect, ook in functie van de vele verplaatsingen met de auto van minder dan 1 kilometer. En ook, en

Foto: Gemeente Molenbeek

niet te vergeten: inrichting en onderhoud van parkeerplaatsen kosten veel belastingsgeld waar ook de minder draagkrachtige niet-autobezitter aan mee betaalt. De ambitie is om tegen 2018 45.000 of 16 % van het bestand aan parkeerplaatsen op de openbare weg te schrappen. Of het dit voorjaar in onderzoek gestelde parkeerbeleidsplan dit streefdoel kan waarmaken is zeer de vraag.

Op het terrein merken we alvast een „voorafname” van dit beleid. Uit ons terreinvoorbeeld blijkt dat Het gewestelijk mobiliteitsplan van bovenuit opgelegd wordt aan de gemeenten zonder dat bewoners hierbij betrokken worden. De gemeente past deze richtlijnen toe, maar maakt er geen werk van om bewoners mee te nemen in het duurzame verhaal en er wordt niet in fases gewerkt op maat van de bewoners of alternatieven bedacht.

Onze aanbeveling in een notendop:

Meer sensibilisatie en vormingen organiseren vanuit het Gewest op maat van bewoners over de noodzaak aan minder auto's en autoverkeer in de stad en samen met mensen praktisch bekijken hoe ze zonder of met 1 auto per gezin hun dagelijkse vervoer geregeld krijgen.

Als er drastische maatregelen genomen worden wat betreft wegnemen van parkeerplaatsen en heraanleg van een straat in een woonerf, dit in fases laten verlopen, waarbij bewoners inspraak krijgen en er eerst een testfase ingevoerd wordt gedurende een bepaalde periode alvorens dat men de straat definitief heraan legt.

Concreet pleiten we ervoor dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest animatoren vormt (analoog aan de energieambassadeurs) die vormingen en activiteiten organiseren in de wijken op maat van elke doelgroep. Daarin kunnen deelnemers gesensibiliseerd worden omtrent alternatieven voor het autogebruik en de voordelen van zachte mobiliteit in de stad. Bij de heraanleg van een straat tot

een woonerf moet een langdurig proces van bewonersinspraak voorzien worden.

BEHEER VAN GEWESTELIJKE STADSPARKEN

Tijdens gesprekken met gebruikers van het Bonneviepark kwam naar boven dat het hen niet duidelijk was wat rol en verantwoordelijkheden waren van parkwachters: "ik weet dat er parkwachters zijn, maar we zien hen niet vaak. En als ze er zijn, dan praten ze nooit met ons en wij ook niet met hen. Zij praten voornamelijk met de kinderen en jongeren. We weten ook niet wat we van hen kunnen verwachten."

De parkwachters zelf gaven mee dat ze het niet mogelijk achtten om een aantal taken voldoende te vervullen, wegens het feit dat het park vaak te druk bevolkt is tijdens lente en zomerperiode en doordat ze geen lokaal hebben in het park zijn er soms periodes zonder toezicht. Ook ouders nemen soms onvoldoende hun rol op of sommige ouders wensen in bepaalde gevallen niet dat de parkwachters tussenkomen.

Probleem

In de dicht bebouwde en dichtbevolkte volkswijken langs de Brusselse kanaalzone zijn openbare ruimten zoals pleinen en parken een schaars goed. Deze schaarste zet hun functies extra onder druk. Levendige pleinen en parken worden beschouwd als kraamkamers van sociale binding en integratie, plaatsen waar sociale cohesie in een stad vlees en bloed krijgt. Nochtans is het met deze kwaliteit van de openbare ruimte niet zo goed gesteld. Door hun intensief gebruik, door concurrentie tussen groepen gebruikers met uiteenlopende oogmerken, ingegeven door verschillen in geslacht, leeftijd, afkomst of sociaaleconomische positie, zijn het vaak brandpunten van conflicten en voedingsbodems van subjectieve onveiligheidsgevoelens.

Parken dienen zodanig te worden ingericht

dat in principe alle gebruikersgroepen er zich thuis kunnen voelen. Op kleine perimeters is dat makkelijker gezegd dan gedaan. Vandaar ook het cruciaal belang om parken in te richten in overleg met omwonenden en andere gebruikers. Door hen in ontwerp en daarna in beheer te betrekken verhoogt de kans dat zij dit collectief gegeven als „goede huisvaders” gaan respecteren.

Ook het netwerk van sociale controle dat hierdoor wordt gespannen komt de publieke veiligheid ten goede. Maar het beheer van parken door en met de burger kan de overheid niet van haar eigen verantwoordelijkheid ter zake ontslaan. Met het inzetten van parkwachters komt ze hieraan voor een deel tegemoet. Volgens de omschrijving van Leefmilieu Brussel vervullen de wachters van de Brusselse parken hun rol van parkwachter (opening en sluiting van het park, toepassing en naleving van het reglement, controle van de veiligheid en netheid ter plaatse, ...). Maar dat is niet hun enige functie. Zij zijn namelijk ook belast met de delicate opdracht om deze parken in „levende parken” te veranderen.

Zelf zijn ze afkomstig uit de buurt en werden ze aangeworven omwille van hun kennis van het terrein en het lokale sociale weefsel. Aangezien het voor de buurtbewoners bekenden zijn, worden ze door hen beschouwd als gesprekspartners tot wie ze zich kunnen wenden, die kunnen helpen, die advies kunnen geven en die hen de juiste weg kunnen tonen. Door de banden die ze smeden met de regelmatige bezoekers van het park en door samenlevingsregels te doen respecteren, zouden ze een eerstelijns sociale functie kunnen vervullen, die ook op preventief vlak uitermate doeltreffend kan blijken. Het probleem is echter dat het team van parkwachters regelmatig wisselt en er een wissel is van personeel. Dit maakt dat het publiek van het park en de parkwachters elkaar telkens opnieuw moeten

leren kennen en vertrouwen en het dus geen bekenden zijn. Het feit dat er steeds nieuwe jonge parkwachters starten, maakt dat het contact met de jongeren van het park vlotter verloopt dan met de volwassenen, namelijk de ouders van de kinderen.

Deze jonge krachten zijn vaak ook nog onvoldoende gevormd om hun taak als toezichter en animator naar behoren uit te

Foto: Brabantwijk Bouge

voeren, aangezien zij nog maar net gestart zijn. Aan het samenleven in een park en het beheer van een park zou permanent gewerkt moeten worden door verschillende instanties.

Onze aanbeveling in een notendop

De parkwachters volgen niet allen dezelfde vorming, dit naargelang de motivatie en beschikbare tijd die er is of die men krijgt om vormingen te volgen. We vinden dat elke parkwachter verplicht een zelfde pakket vorming zou moeten krijgen om zowel aan de slag te kunnen gaan als animator en

als parkwachter met voldoende bagage. Vervolgens zouden de parkwachters voldoende ondersteuning moeten krijgen bij hun dagelijkse werk en dit niet enkel via dagelijkse rapportering op kantoor, maar via regelmatig persoonlijk contact op het terrein en regelmatig georganiseerde feedback gesprekken.

Er zou ook een samenwerking met andere organisaties aangegaan moeten worden die op regelmatige basis activiteiten voorzien rond het naleven van de leefregels van het park (i.v.m. netheid, respect, ontmoeting en samenleven), zodat mensen hieromtrent gesensibiliseerd worden en niet enkel via toezicht van parkwachters hierop aangesproken worden.

OPENBARE NETHEID

De straten van de Brabantwijk zijn, net zoals de rest van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, opgedeeld in straten die op vlak van netheid beheerd worden door de gemeente en straten die worden beheerd door het gewest, met name via het agentschap NetBrussel. Deze opsplitsing zorgt voor erg veel wroef bij de bewoners van de straten die door NetBrussel onderhouden worden. Zo worden de straten niet grondig genoeg geveegd, duurt het erg lang voordat sluikstort wordt opgehaald en is het erg moeilijk om gehoor te krijgen bij de verantwoordelijke dienst wanneer dat nodig is.

Maandagochtend, 8u30, De Potterstraat: Terwijl dat man en macht wordt ingezet om de Brabantstraat een fikse kuisbeurt te geven om de sporen van het weekend zo goed mogelijk uit te wissen, belandt al het „vergeten” zwerfvuil in de dwarsstraten. Wanneer de Brabantstraat een halfuurtje later staat te blinken, ligt de De Potterstraat er desolaat bij. Nog steeds. Nog meer.

Een paar straten verder, in de Dupontstraat, speelt zich een ander scenario af. Een bewoonster komt naar buiten met haar armen vol lege kartonnen dozen, terwijl de gemeentelijke straatveger een tiental meters verder het voetpad aan het vegen is. Er wordt die dag echter geen papier opgehaald. De straatveger draait zich om om de vrouw te interpellieren. Ik hou mijn adem in, denkend dat

er een tirade gaat volgen, maar niets is minder waar. De straatveger informeert vriendelijk de vrouw dat de papierophaling pas een paar dagen later is. De bewoonster verontschuldigt zich en wil meteen het papier weer binnen zetten, terwijl de straatveger aandringt om het mee te nemen. Ik sta perplex. Zo zou het moeten.

Probleem

Er is wetenschappelijk bewijs voor het rechtstreeks verband tussen openbare netheid, tussen hoe straten en pleinen er bij liggen enerzijds en de graad van onveiligheidsgevoel van buurtbewoners anderzijds. Meer nog, properheid, of haar tegengestelde, viezigheid, komt bij bewoners stevast bovenaan de lijst met feiten die ze in hun omgeving als overlast beschouwen. Waar ze zich dus het meest aan storen. We zouden de openbare netheid kunnen beschouwen als de resultante van de kwaliteit van de ophaling van afval dat in een stad geproduceerd wordt en de mate waarin en de manier waarop straten en pleinen worden onderhouden enerzijds, het besef bij de bevolking dat de zorg voor een propere omgeving uiting is van goed burgerschap anderzijds, waarbij het ene niet los staat van het andere.

Hoeft het gezegd dat in Brussel de afvalophaling en de openbare netheid in de ene wijk al meer dan de andere zeer te wensen overlaat en dat er meer nodig zal zijn dan een (vierde) afvalstoffenplan of het recent goedgekeurde

vijfjarenplan netheid om de situatie ten goede te keren. Er is in de regio een schrijnend gebrek aan selectieve huisvuilophaling met het oog op hergebruik. Dit weer kan op het conto geschreven worden van het tekort aan goed toegankelijke containerparken. Het sorteren van keukenafval staat nog zo goed als in de kinderschoenen (Er zijn boetes verbonden aan de sorteerplicht. Die komen hoofdzakelijk op de nek terecht van bewoners van achtergestelde wijken die daar omwille van kleine behuizing en gebrekkige informatie het minst aan kunnen voldoen). Reken daarbij de prijssetting van vuilniszakken die het sorteren van restafval niet aanmoedigt, het vele zwerfvuil en sluikestorten als gevolg van hoger genoemde kenmerken en het tekort aan respect voor het openbare domein ... al deze factoren tezamen vormen het complexe kluwen dat de openbare ruimte in sommige wijken de trekken van een vuilnisbelt bezorgt.

Een van de problemen met directe impact op de wijken ligt in het feit dat in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de openbare netheid van het territorium verdeeld wordt onder het Agentschap Net Brussel (gewestelijk) en de dienst openbare reinheid van de afzonderlijke gemeenten. De afvalophaling gebeurt door Net Brussel, terwijl het dagelijks onderhoud van de straten en voetpaden door de gemeente wordt georganiseerd, met uitzondering van de gewestelijke wegen die onder het beheer van Net Brussel vallen. In een gemeente zoals Schaarbeek waar de gemeentelijke dienst zich tot het uiterste inspant om de openbare ruimte proper te houden, ondanks een zeer dichte, veranderlijke en kansarme bevolking, is deze versnippering niet evident. Het is voor bewoners niet duidelijk naar wie zij zich moeten richten bij problemen. De straten die door de gemeente beheerd worden, worden beduidend beter onderhouden dan de gewestelijke wegen. Incoherenties en onduidelijkheden in het

afvalophalingsbeleid en onderhoudschema zorgen voor nóg meer vuil op straat. De communicatie van Net Brussel is niet afgestemd op de bewoners uit kansarme wijken die niet tot de middenklasse behoren, waardoor het merendeel van de informatie verloren gaat.

Onze aanbeveling in een notendop

Eén dienst zou verantwoordelijk moeten zijn voor het onderhoud van openbare ruimten en wegen binnen dezelfde gemeente. Er zou tevens informatie op maat moeten zijn over afvalophaling en afvalselectie. Concreet zouden alle wegen binnen één gemeente beheerd moeten worden door deze gemeente en de gemeente zou daar

Foto: Net Brussel

ook de middelen voor moeten krijgen.

Er zou een controlerende instantie moeten opgesteld worden om de dagelijkse werking op het terrein door Net Brussel na te gaan die ook aanspreekbaar zou moeten zijn voor het publiek. De terreinverantwoordelijken van Net Brussel zijn te weinig bekend bij wijkorganisaties en bewoners of zijn niet voldoende aanspreekbaar.

Nieuwkomers zouden op duidelijke, aangepaste manier moeten geïnformeerd worden over afvalophaling en afvalselectie. Voor veel bewoners uit kansarme wijken is geschreven informatie niet voldoende toegankelijk en begrijpelijk. Het gewest en de gemeente zouden hiervoor kunnen samenwerken door de gemeenschapswachters in te zetten. Deze staan dicht bij de bevolking en kunnen naar hen toetreden om de informatie verbaal over te

brengen en andere aspecten van broodnodige sensibilisering te verzorgen en andere denkbare piste is dat er sensibiliseringsagenten worden ingezet om jaarlijks deur aan deur bewoners en handelaars uitleg en informatie te verschaffen over rechten en plichten rond openbare netheid.

(I) We verwijzen hier naar het werk van de Brusselse Raad voor het Leefmilieu die in het tijdschrift Alert regelmatig verslag uitbrengt van de stand van zaken rond thema's als algemene planning, mobiliteit, afvalbeleid, groen en parken, ...

(II) in de schoot van Platform Participation. Een netwerk voor een participatiedemocratie, waar Samenlevingsopbouw Brussel actief lid van is.

(III) Zie E. Lenel (2013), Sociale gemengdheid in de openbare stedelijke ontwikkeling te Brussel. Project of politiek taalgebruik. Brussels Studies nummer 65, 13 pp.

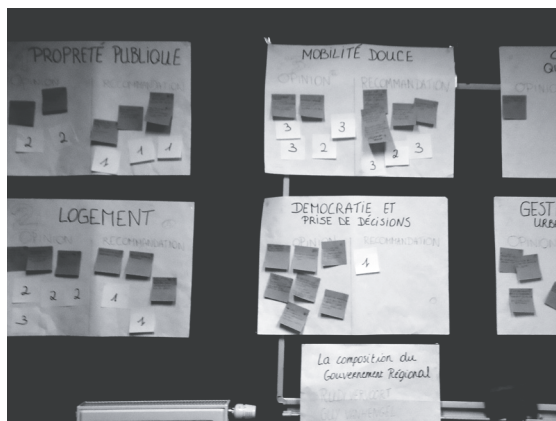

BELIDSAANBEVELINGEN DUURZAME LEEFOMGEVING

AFGETOETST BIJ DE MENSEN VAN DE SCHAKEL.

Genoteer door Julie Ermen

Op donderdag 21 november 2013 hebben we tijdens de bijeenkomst „babbeltot” van De Schakel (vereniging waar armen het woord nemen) de prioriteiten uit het memorandum „Gewestverkiezingen 2014 – duurzame leefomgeving” van Samenlevingsopbouw Brussel afgetoetst bij de aanwezige bewoners. Er kwamen 6 thema's aan bod, namelijk : democratie & besluitvorming, duurzame wijkcontracten, zachte mobiliteit, beheer van gewestelijke stadsparken, openbare netheid en wonen. Aan de muur hingen grote flappen met de 6 thema's op. Elk thema werd afzonderlijk uitgelegd en daarna volgden enkele vragen.

Elke aanwezige mocht zijn eigen mening zeggen over het thema, de reeds voorgestelde aanbevelingen alsook zelf aanbevelingen formuleren. De meningen en aanbevelingen van de deelnemers werden op post-its geschreven en dan op de bijhorende flappen gekleefd. Daarna mocht iedereen een top 3 kiezen van de voor hen belangrijkste thema's. Iedereen kreeg drie post-its genummerd van 1 tot 3. Elke deelnemer mocht vervolgens zijn top drie aanduiden door de post-its te klevan op desbetreffende thema. Tot slot mochten de

aanwezigen ook stemmen per thema welke aanbeveling ze het beste vonden. De drie belangrijkste thema's/prioriteiten die naar voor kwamen waren openbare netheid, wonen en zachte mobiliteit.

OPENBARE NETHEID

was het belangrijkste thema. Volgens de bewoners liggen de straten in Brussel er vuil bij. Het agentschap NetBrussel is verantwoordelijk voor de openbare netheid en het afvalbeheer van de Gewestwegen, terwijl de gemeente verantwoordelijk is voor de gemeentewegen. De leden van de groep waren van mening dat de grensstraten uit de boot vallen. Om die reden is de hoofdaanbeveling voor hen dat het onderhoud van de openbare ruimte en wegen binnen dezelfde gemeente door één dienst beheerd wordt. Ze pleitten hiernaast voor een efficiënter gebruik van de media om zo meer mensen te sensibiliseren. Naast deze twee „top”aanbevelingen, werd eveneens gepleit voor het periodiek ophalen van groot huisvuil (zoals vroeger het geval was), met de mogelijkheid om spullen te laten hergebruiken door iemand anders. Een andere suggestie was het plaatsen van meer containerparkjes in de verschillende Brusselse gemeenten (zoals in Sint-Joost-Ten-Node).

WONEN

stond op de tweede plaats. De participanten waren van mening dat het moeilijk is om een geschikte woning te vinden die in goede staat en veilig is. Ook vonden ze dat de huizen veel te duur zijn, de huurwaarborg te hoog is en dat de huurder de woning in orde moet kunnen zetten. Hun belangrijkste advies was dat er controle moet zijn over de maximale huurprijzen. Verder vonden de bewoners ook dat er meer gebruik gemaakt moet worden van leegstaande woningen en dat er meer sociale woningen moeten zijn.

OVER DE MOBILITEIT

Foto: Groen Schaarbeek

derde prioritair thema, was de groep van mening dat de verkeersveiligheid en de oversteekplaatsen op zich te wensen overlaten. Ook de voetpaden zijn vaak in slechte staat. Hun grootste verzuchting was de grote verschillen tussen de gemeenten onderling, maar ook tussen de wijken binnen éénzelfde gemeente. De belangrijkste prioriteit was voor de bewoners een gelijkvormig beleid over de wijk- en gemeentelijke grenzen heen. Andere aanbevelingen die aan bod kwamen: (openbare) werken niet onnodig laten aanslepen en hierbij gebruikt materiaal en afval sneller opruimen, sensibiliseren van bewoners op maat door animators in te zetten, de rol van de gemeenschapswachters verfijnen en desnoods hiertoe bijsturen.

DE DEMOCRATIE EN BESLUITVORMING

kwam op de vierde plaats. Al te vaak wordt het publiek op de hoogte gebracht wanneer de werken reeds in uitvoeringsfase zitten of reeds afgelopen zijn. De deelnemers willen meer betrokken worden, maar vinden het moeilijk om de weg te vinden om zich bij het beleid te

laten horen. Het is volgens hen ook vaak zo dat de (her)aanleg van openbare ruimten niet goed doordacht worden of niet praktisch zijn voor de gebruikers of zelfs helemaal onnodig zijn. Volgens de deelnemers is het dus het belangrijk om vanaf het begin betrokken te worden, mee inspraak te hebben bij ontwerp en uitvoering van bepaalde plannen in wijken.

HET BEHEER VAN GEWESTELIJKE STADSPARKEN. BIJ DIT VOORL

Bij dit voorlaatste thema vonden de aanwezigen dat er voldoende parken in Schaarbeek zijn, in Sint-Joost daarentegen zijn er geen parken. Het Koningin-Groen-park vinden ze een mooi park.

De gemeenschapswachters sensibiliseren de parkgebruikers reeds (over veiligheid bij voorbeeld), maar in beperkte mate. Het zou leuk zijn om in ongebruikte hoeken groen te plaatsen, zoals een boom, een bloembak. De parkwachters zouden tevens met andere wijkorganisaties kunnen samenwerken rond preventie en sensibilisering. De rol van de parkwachters zou er eentje van preventie en educatie moeten zijn, geen animatie. De rol van gemeenschapswachters zou volgens de aanwezigen eruit moeten bestaan om het sociaal weefsel te versterken.

DE DUURZAME WIJKCONTRACTEN

kwamen tot slot aan bod. Hier vonden deelnemers het belangrijk dat er geïnvesteerd wordt in de straten. Het is jammer dat er na de periode van het wijkcontract verschillende projecten stopgezet worden en de dynamiek ineen valt. Enkele ideeën zijn: meer investeren in sociale multiculturele initiatieven, kinderen en jongeren meer sensibiliseren over gezond leven zodat zij hun ouders kunnen sensibiliseren, initiatieven voor zowel Nederlandstalige als Franstalige jongeren (sport, jeugthuizen), investeren in theater-café's, goedkope concerten,...

MUURTJES BOUWEN EN WEER SLOPEN

Francine Mestrum, doctor in de sociale wetenschappen-
lector université libre de Bruxelles

Een regenplan, een geluidsplan, een afvalbeleidplan, een mobiliteitsplan ... aan alles werd gedacht. Men wil goed voorbereid zijn op alle mogelijke „risico's“, men wil goed weten hoe op welk moment goed kan gereageerd worden. Deskundigen bestuderen alles tot in de kleinste details. En toch gaat het maar al te vaak fout als er ook echt iets gebeurt. Hoe komt dat?

Om het kort samen te vatten: omdat er té veel oerdegelijke muurtjes worden gebouwd. En omdat men vergeet dat muurtjes in de stad slechts zin hebben als ze ook weer worden afgebouwd. Want we leven hier samen, met mannen en vrouwen, met armen en rijken, met Brusselaars, Vlamingen, Walen, Europeanen en mensen van zowat overal ter wereld. En allemaal voelen we de regen, horen we het lawaai, hebben we afval, moeten we ons verplaatsen.

Hoe komt een goed beleid tot stand? Je begint met een deskundige analyse van een problematiek. „Deskundig“: dat betekent dat je praat met de deskundigen van de studie en de deskundigen van de straat. Binnen de muurtjes van je vakgebied ga je praten met de mensen die het dagelijks allemaal meemaken, de parkeerproblemen, de wateroverlast, het gebrekkige openbaar vervoer, de hopen afvalbergen in de straten op zondagavond, het onveiligheidsgevoel als je ook 's avonds de straat op moet. Je praat met de mensen die het beleid moeten uitvoeren. Hoe zien zij de problemen? Waar kan er iets veranderen? Hoe kan je dat uitvoeren?

Als ieder binnen de soliede muurtjes van zijn vakgebied een diagnose heeft gemaakt en een therapie kan voorstellen, moeten de muurtjes wel weg. En moeten de voorstellen van de een bij de

voorstellen van de ander worden gelegd. Want wat voor zin heeft hetom, zeg maar, daklozen een onderkomen te geven, als ze nog steeds niet te eten hebben. Wat voor zin heeft het om minder parkeermogelijkheden te voorzien, als er geen frequent openbaar vervoer is. Wat voor zin heeft

Foto: Michel Demol

het om straatwachters in te zetten als de dealers achter hun rug ongemoeid worden gelaten?

Alles hangt samen met alles. Dat weten we natuurlijk zeer goed, maar we houden er in het dagelijks leven en in de totstandkoming van het beleid veel te weinig rekening mee. Want het vergt wel een „totaalaanpak“, een andere manier van werken die veel intensiever is, veel meer overleg en participatie vergt, veel moeizamer en langzamer tot stand komt, maar er misschien wel kan toe leiden dat iedereen er zich in herkent, dat iedereen ziet dat er rekening werd gehouden met ieders noden en wensen.

En daarom zou ik zeggen: bouw soliede muurtjes van kennis en inzicht, en haal ze naar beneden van zodra die kennis er is. Toets dan die kennis aan die van anderen en zorg voor een permanente wisselwerking tussen kennis en praktijk, tussen beleid en burgers, tussen diverse diensten

die het beleid moeten maken en uitvoeren.

Stop dus met de fragmentering van problemen en rechten, maak een beleid voor de stad en voor alle inwoners, arm en rijk, man en vrouw. Als er een huisvestingsbeleid is los je dit niet enkel op met meer nieuwe woningen, maar ook met werk en inkomen voor iedereen. Als er een probleem met daklozen is, los je dit niet enkel op met opvang, maar ook met voedsel en gezondheidszorg. Is er een probleem van veiligheid, dan niet enkel stadswachters maar ook een jeugdbeleid.

En let op met valse en makkelijke „oplossingen“. Het helpt niet om enkel de „meest kwetsbare daklozen“ te helpen, het helpt niet een „kinderarmoedefonds“ te laten financieren door bedrijven, het helpt niet om bejaarden uit de gezondheidszorg te halen. De stad is er voor iedereen, en we hebben middelen genoeg om de stad ook voor iedereen leefbaar te maken.

Stop dus ook met alle problemen in een economisch keurslijf te duwen, stop met alles te zien als een „investering“, want investeringen moeten renderen en dat is niet met elk sociaal beleid het geval. Ga op zoek naar het sociaal rendement, naar een gezellige stad waar het goed toeven is voor Brusselaars en Europeanen, voor Afrikanen en Belgen. Een leefbare stad is inderdaad een onderhandelde stad, waar eenieder aan zijn trekken komt, waar het beleid permanent oor heeft naar alle vragen en wensen, van zij die mee het beleid maken en zij die het moeten uitvoeren. Alles houdt verband met alles.

We hebben geen behoefte aan een stad voor armen, noch aan een stad voor Europeanen. Wel aan een stad voor iedereen. En tussen haakjes: in een rijke stad als Brussel heeft armoede geen plaats. Armoede moet illegaal verklaard worden. Armoede moet de wereld uit. En daarvoor is nodig: uitkeringen, woningen, werk, ontspanning ... weg met die muurtjes.

Foto: Michel Demol

EEN DOMPER OP DE STEM VAN DE STEMLOZEN

Albert Martens, socioloog, professor emeritus

Het memorandum en de aanbevelingen zijn vrij bondig en goed opgesteld. De probleemgebieden die worden aangesneden, zijn zonder twijfel prangend en dringend. Tegen de inhoud heb ik met andere woorden niets in te brengen.

Wat voor mij wel wat moeilijk ligt, is de omschrijving van

- de „zender” – in wiens naam wordt gesproken –
- de boodschap – wat wordt gezegd – en
- de „ontvanger”, in casu de gewestelijke overheid.

Het lijkt geen twijfel dat „Samenlevingsopbouw Brussel”, vroeger „opbouwwerk” en nog vroeger „wijk- en buurtwerk” genoemd, op een lange ervaring kan bogen, met een sterk plaatselijk engagement (van diverse partijen) en niet te ontkennen resultaten. Daarover kunnen we het zeker eens zijn.

Nochtans – maar dat is voornamelijk aan mij te wijten – stel ik mij vragen bij de „legitimiteit” van het woord en de woordvoerder. De instelling Samenlevingsopbouw Brussel kiest en engageert zich in bepaalde acties en programma’s, zoals recht op wonen, duurzame woonomgeving, migranten met preciaire statuten, leefmilieu enz. Bovendien vraagt de instelling feedback over haar steun en engagement en verwerkt de gekregen reacties aan haar achterban. Dat staat „als een paal boven water”!

Maar waarop baseert de instelling zich om haar acties en locaties te kiezen en de groepen waarmee ze gaat samenwerken? Wat is de leidraad om al dan niet te „investeren” in deze of gene wijk, in een bepaald interventiedomein (zoals leefomgeving, wijkherwaardering,

huisvesting, verblijfszekerheid etc.). Hier ontbreekt het toch enigszins aan duidelijkheid.

Ik ga ervan uit dat Samenlevingsopbouw Brussel door de jaren heen kunde en knowhow heeft ‘opgebouwd’ in de „opbouw van de samenleving”, samen met en vanuit de „kansarmen” (sorry voor dit ouderwetse woord), m.a.w. mensen die van alles maar „weinig” hebben: geld, macht, kansen, gezondheid, onderwijs en alle mogelijke andere „kapitalen”. Door die „ogen bekeken en benaderd” verwerft men een grondige nieuwe kijk op die ‘kansarmoede’ (onder haar verschillende verschijningsvormen), met een vernieuwde „definitie” van het probleem en waarschijnlijk onvoorziene hefboomen en aangrijpingspunten/ invalshoeken om er „iets aan te doen”, en de grote waarschijnlijkheid dat de doorgevoerde veranderingen een grote(re) effectiviteit en duurzaamheid zullen hebben. Vooral daar ligt, mijns inziens, de toegevoegde waarde van het bedrijf Samenlevingsopbouw Brussel. De „aanpak”, de wijze van “bekijken” en tussenkomen, van begeleiden enz. zou dan de kern van het betoog kunnen worden en de toetssteen om projecten en acties te beoordelen en te evalueren. Ik vind dat precies die aspecten in de verschillende nota’s en aanbevelingen onderbelicht zijn. Samenlevingsopbouw Brussel is de „versterker”, de „amplificator” van de stemlozen, en beschikt daarvoor over de gepaste middelen. Net dat moet worden aangetoond bij de verschillende toepassingen.

Door dit sterker naar voor te brengen, is de keuze van het veld waarop dit wordt toegepast een kwestie van „opportuniteit”. Of het om leefomgeving gaat, of om wonen en verblijven,

om wijkaanleg of om verblijfszekerheid en bijvoorbeeld niet om gezondheid, werk en opleiding, onderwijs, ex-gedetineerden, daklozen, noem maar op, wordt en werd ook bepaald door een „samenloop“ van externe en interne omstandigheden zoals de historische groei uit het buurtwerk, toevallige (en minder toevallige) contacten met sociale huisvestingsmaatschappijen, parochiepastoors, samenwerkingsmogelijkheden met andere groepen en instellingen, de voorkeuren van de externe subsidiëeringsinstanties of de pendelafstand van de stafleden...

Belangrijk evenwel is het feit dat waar het ook werd toegepast, altijd sterke effecten en positieve nevenwerkingen werden waargenomen, waarbij verbeteringen, vernieuwingen enz. uiteraard altijd nog mogelijk zijn. Vandaar een reeks aanbevelingen, zoals die in de nota's worden opgesomd.

Zo aangebracht en voorgesteld, zal de lezer beter begrijpen waarom jullie Samenlevingsopbouw Brussel die keuze hebben gemaakt (en geen andere), waarom jullie Samenlevingsopbouw Brussel met die organisatie, groep enz. hebben samengewerkt (en niet met andere).

Zo gestroomlijnd, moet dan toch nog even worden bekeken of wat wij aan het Brusselse Gewest vragen of voorstellen niet moet worden aangepast en niet wat assertiever moet worden geformuleerd anders komt die „egalitaire samenleving“ er nooit!

Colofon

Artikels

Gwendoline Daems
Caroline Van Malderen
Eric Reyntjens
Liselot Simillion
Tineke Van Heesvelde
Werner Van Mieghem
Nicolas Bernard
Thomas Swerts
Gregory Cremmerye
Julie Ermen
Francine Mestrum
Albert Martens
Alain Storme
Kaatleen VanLerberghe
Ronnie Tack

Redactie:

Tineke Van Heesvelde
Ronnie Tack
Geraldine Bruyneel
Nico Martens
Michel Demol
Alain tromel

Eindredactie:

Alain Storme

Tekstverwerking:

Kristel van der Borgh

Foto-Redactie:

Michel Demol

Kaftfoto:

Michel Demol

Vormgeving, & Lay-out:

Michel Demol

Drukkerij: ACCO

Opbouwwerk Brussel

wordt uitgegeven door
Samenlevingsopbouw Brussel vzw,
Henegouwenkaai 29
1080 Molenbeek,
T 02 203 34 24, F 02 203 50 64 ,
E info.brussel@
samenlevingsopbouw.be;
W samenlevingsopbouw.be
© © 16/12/2013
Samenlevingsopbouw Brussel
Nr. 109-110 Jaargang 39

MET STEUN VAN DE
VLAAMSE OVERHEID

MET DE STEUN VAN HET
BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

VLAAMSE
GEMEENSCHAPSCOMMISSIE
BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

VLAAMSE
GEMEENS
CHAPSCO
MMISSIE

Opbouwwerk Brussel

**ieders
stem
teit**
25.05.2014